

naše vezi

DECEMBER 2020

INTERNA IZDAJA, št. 85

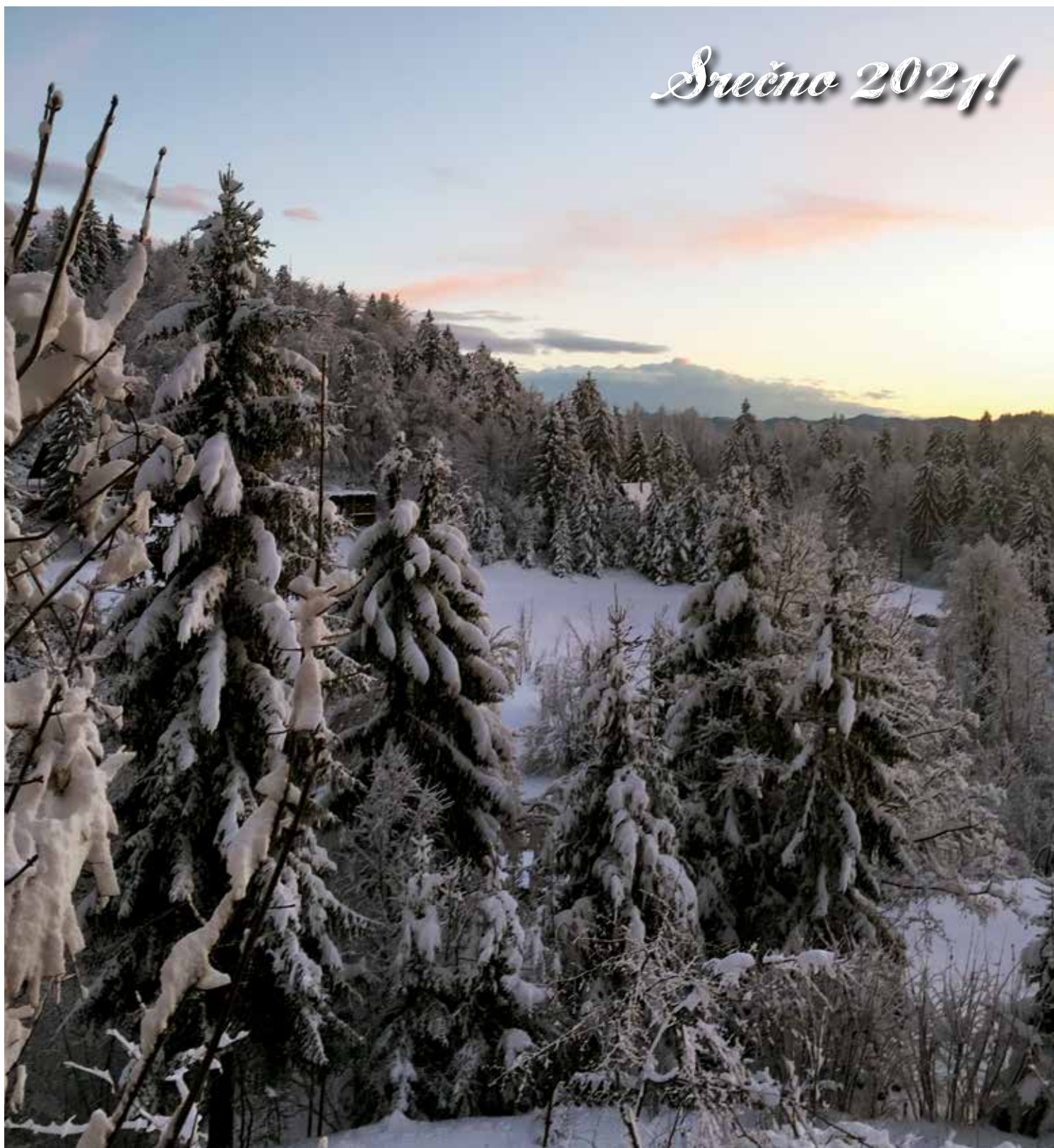
ZDVI SLOVENIJE, Hacquetova 4, 1000 Ljubljana

Poštnina plačana pri pošti 1102

ZVEZA DRUŠTEV
CIVILNIH
INVALIDOV VOJN
SLOVENIJE

Srečno 2021!

naše vezi

VSEBINA 85. ŠTEVILKE

aktualno

- 3 novoletni poslanci predsednikov zvez
- 6 50 let zdcijs
- 7 ustanovni kongres invalidov na STO
- 9 civilne žrtve vojn v 20. stoletju
- 10 prizadevanje civ za priznanje statusa

naše zgodbe

- 12 ferdo vončina
- 12 ivan čerin
- 13 jože pukl

iz naših društev

- 13 25 let dvi celje
- 14 aktivna starost
- 16 izlet po dolenjski
- 18 december v dcivs ljubljana
- 18 jesen v mdci maribor

naša preteklost

- 20 75 let od konca 2. svetovne vojne
- 22 okupirana ljubljana

Izdajanje glasila omogoča
Fundacija za financiranje
invalidskih in humanitarnih
organizacij Slovenije.

IZDAJATELJA:
Zveza društev vojn invalidov Slovenije in
Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije

UREDNIŠTVO:
ZDVIS SLOVENIJE, Hacquetova 4, 1000 Ljubljana,
tel.: 01 300-69-60

GLAVNA UREDNICA:
Aleksandra Kerin-Kovač

ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA:
Vladimir Pegan, Bojan Černjak, Janez Štrbenc,
Andreja Rožič, Petra Kapš

PRELOM: Zavod Lupa design

TISK: ITAGRAF d.o.o.

Drage bralke in dragi bralci Naših vezi!

Izteka se leto, ki nikakor ni bilo takšno, kot smo si, ko se je začelo, želeli. Mnogi cilji in želje, ki smo jih želeli uresničiti, so zaradi pandemije bolezni covid-19 ostali neizpolnjeni. A nič za to. Morda pa smo, če si sposodim misel predsednika Zveze vojn invalidov Slovenije Janeza Podržaja, doživeli kakšne majhne, a čudovite trenutke, za katere niti slutili nismo, da se lahko zgodijo. Ali pa smo jih, ker so naše večje želje in načrti ostali neizpolnjeni, prav zato letos bolj opazili in občutili.

Epidemija je temeljito posegla v naša življenja. Odvzela nam je svobodo in nam začela zaukazovati, kaj smemo in česa ne smemo početi. Če smo prepovedi kršili, in so nas pri tem ujeli, nas je tudi kaznovala. Iz nekaterih je potegnili najboljše, iz drugih najslabše. Številni so se kot prostovoljci javljali za pomoč ogroženim, drugi so »špecali« sosedo, če so pred hišo videli parkiran avtomobil, za katerega so bili prepričani, da tja ne sodi.

Zaradi prepovedi in ukrepov, s katerimi se skušamo boriti proti širjenju novega koronavirusa, so se mnogi počutili veliko bolj osamljene in same kot sicer, drugi pa so trpeli, ker zaradi »polne hiše« niso našli niti trenutka, ko bi lahko bili sami s seboj. Nekaterim so popuščali živci, pojavljale so se grožnje zdravstvenemu osebju, drugi so se odločili nevarnost okužbe enostavno zanikati in so prirejali zabave. Nobena skrivnost ni, da so se v nekaterih lokalih za zastrtimi okni dogajala praznovanja in veseljačenja. Vse to nekaj pove o nas. Glede mask so se pridružili le redki posamezniki, a ko je prišlo na vrsto omejevanje naše svobode, smo to zelo težko prenesli. Kdo ve, morda je kriva naša zgodovina, da po toliko zgodovinskih obdobjih, v katerih so se za našo svobodo borile številne generacije, težko prenesemo, da nam jo skušajo omejiti. Tudi, če je razlog za to razumen.

Ker epidemije kot kaže še nekaj časa ne bo konec, bi jo morda morali vzeti tudi kot možnost, da se iz nje nekaj naučimo. Morda je to čas, ki ga lahko izkoristimo za to, da pogledamo sami vase in se vprašamo, kdo smo v resnici, kakšni smo. In da ugotovimo, da smo tako šibki kot močni, da se včasih zlomimo, a vedno tudi poberemo, in da je prav, da je tako.

Verjetno so med najbolj prizadetimi tisti, ki živijo v domovih za ostarele. Ti so se v imenu varnosti v času trajanja epidemije nepredušno zaprli in tako stanovalcem pravzaprav pretrgali stike z zunanjim svetom. Mnogi stanovalci so morali ostati »zaprti« v svojih sobah, brez pravih informacij, kaj se tam zunaj dogaja.

A prav zaradi pozornosti, ki so je bili deležni, smo lahko več izvedeli o stanju na tem področju in tudi to, da obstajajo takšni in drugačni domovi za starejše. Da se v nekaterih ravna tako, v drugih drugače. Zelo spodbuden je bil članek v septembrski številki Naših vezi, kjer smo lahko brali, kako močno se v tam opisanem domu trudijo za ohranjanje stikov, ne le s svojci, ampak tudi s prijatelji. Nekateri so pričali, kako se ponekod trudijo za organizacijo varnih obiskov, pa čeprav morajo starostnika za to najprej obleči v »skafander«. Žal sem slišala tudi za manj spodbudne primere, saj so nekateri svojci zaskrbljeni tarnali, da nikakor ne morejo izvedeti, kaj se z njihovimi bližnjimi dogaja. Predvsem zaskrbljeni so bili svojci tistih starostnikov, ki trpijo zaradi demence ali podobnih obolenj, saj dobro vedo, kako lahko tudi tako majhna sprememba, kot je selitev iz lastne sobe v drug prostor, povzroči strah pred neznanim in veliko stisko, pa čeprav so se zavedali, da so takšni ukrepi nujni.

Tudi zaradi teh informacij upam, da smo se v epidemiji, ki bo pač še nekaj časa trajala, nekaj naučili. In sicer, da je za njeno premagovanje nujno poskrbeti tudi za duševno dobrobit vseh, ki so zaradi nje tako ali drugače prizadeti. Zato so to zgodbe, o katerih moramo govoriti.

Naj končam z mislijo, ki sem jo zapisala že v marčevskem uvodniku. Še vse epidemije so se končale, in tudi ta se bo. Zato ... pogum. Pa srečno.

Aleksandra K. Kovač, urednica Naših vezi

fotografija na naslovnici: Nina Pavlovič

ZVEZA DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

Spoštovani vojni invalidi in invalidke, članice in člani naših društev!

Leto 2020 se končuje, bilo je razburljivo in polno resnih preizkušenj. Zaznamovala nas je epidemija covid-19, kot tudi ostale narode sveta. Čez noč smo pristali v izolaciji, trgovine so zaprte, javni promet ustavljen, druženje omejeno. Proti sredini leta je epidemija malo popustila, nekateri so že proslavljali zmago nad epidemijo, celo Natova letala so v ta namen preletela naše nebo. Vendar razglasitev konca epidemije še ne pomeni, da se lahko vrnemo na staro in se obnašamo kot prej. Virus je ostal med nami in z njim moramo živeti, radi ali neradi, in niti slučajno ne moremo vedeti, kdaj bomo povsem varni in kdaj se bomo lahko vrnili v utečeno življenje. Verjetno bodo še kar nekaj časa naši spremljevalci maska, razkužilo, varna razdalja in omejeno druženje. Bili smo prepričani, da je epidemija mimo, a smo se uštel. S prihodom hladnega obdobja se pojavijo različna obolenja, zato se močno poveča nevarnost okužb. Pojavijo se prehladi, viroze in večja dovzetnost za okužbe dihal.

Zgodilo se je prav tisto, kar smo najmanj pričakovali. Zajel nas je drugi val okužb, ki je mnogo hujši od prvega. Spet smo v nekakšni karanteni z omejenim gibanjem in druženjem. Proizvajalci zdravil si prizadevajo čim prej razviti učinkovito cepivo proti koronavirusu. Obeti so ugodni, do takrat pa smo v pričakovanju tega cepiva. Zato nosite maske in se izogibajte druženju izven svojih družin. Očitno je maska koristna, samo da je pravilno nameščena. Vsak dan nas zdravstvena stroka poučuje o pravilni in učinkoviti uporabi mask in razkužil. Upoštevajte ta navodila, s tem se lahko izognete okužbi. V letošnjem letu je bilo delovanje in izvajanje začrtanega programa dela zaradi koronavirusa močno oteženo. Zdravilišča skoraj niso delovala, ohranjevanje socialnih stikov je bilo zelo oteženo, večino časa celo onemogočeno. Zveza je od razglašene epidemije dalje poslovala virtualno, z delom na daljavo, od doma. Kljub temu delo ni zastalo, izvedli smo večino načrtovanih posebnih socialnih in drugih programov, tudi vsakoltno športne igre v Trbovljah in tradicionalno 21. srečanje vojni invalidov v Novem mestu. Udeležba je bila manjša zaradi zaostrenih varnostnih pogojev, vendar, v zadovoljstvo vseh udeležencev, nepozabna. Za izvedbo obeh aktivnosti smo dolžni zahvalo društvoma vojni

invalidov Zasavje in Dolenjske, Posavja in Bele krajine, saj brez njune posebne zavzetosti ne bi bilo mogoče izpeljati tako zahtevnih prireditev. Zahvaljujemo se tudi drugim društvom, ki so v letošnjem letu prevzela in uspešno izvedla druge športno-rekreativne prireditve.

Ves čas epidemije v zvezi in v društvih vojni invalidov spremljamo tudi stanje naših članov, glede nevarnosti okužbe z novim koronavirusom. Po naših informacijah med našimi člani do zdaj ni bilo okuženih, kar pomeni, da smo jo vsaj v prvem valu epidemije dobro odnesli. Znamo sodelovati in priskočiti sočloveku na pomoč. Ponosni smo na vse naše številne prostovoljce, ki tako nesebično pomagajo ljudem v stiski. Sočutje, solidarnost in domoljubje naj bodo še naprej naše najpomembnejše vrednote. Na pobudo predstavnikov društev je izvršni odbor zveze s sklepom vojn invalidom iz lastnih sredstev namenil izredna in dodatna sredstva za posebno pomoč vsem članom društev vojni invalidov za odpravljanje težav, ki so posledica epidemije. Za posebni socialni program *Odpravljanje ovir v socialnem in fizičnem okolju ter oskrba s tehničnimi pripomočki* so v skladu z merili za (so)financiranje vsa društva prejela dodatna namenska sredstva. Društva so bila zadolžena, da obvestijo vse svoje člane o možnosti koriščenja sredstev za ta program. Iz poročil društev je razvidno, da so sredstva uporabili za pomoč svojim članom ter blaženje in odpravo nastalih težav v zvezi z epidemijo. Natančna evalvacija tega enkratnega posebnega socialnega programa bo opravljena, ko bodo vsa društva poslala poročila. Že zdaj pa ocenjujem, da so bila sredstva koristno namenjena in uporabljena.

Tukaj so božično-novoletni prazniki, ki verjetno potekajo brez praznovanj. Pri tem nehote pomislimo, koliko želja iz lanskih voščil se nam letos ni uresničilo. Vsi smo omejeni pri gibanju in druženju. To je še posebej moteče in nas spravlja v slabo voljo. Ne obupajmo, čeprav se nam invalidom, poleg staranja in zmanjšane imunske odpornosti, večja možnost raznih okužb. Ko se nehote ozremo nazaj, v odhajajoče leto, se zavemo, da je, kljub občasnemu manj prijetnemu stanju, hitro minilo. Goto se nam letos niso uresničile vse želje. Morda pa se je uresničila kakšna želja, dobra misel, ki je sprva nismo načrtovali?

Kljub vsem naštetim težavam vstopimo v novo leto z optimizmom in pričakovanji. Verjemimo, da bo zdravstvo kos nalogi in sposobno obvladati epidemijo covida-19. To je naša želja, naš cilj za v prihodnje!

Spoštovani, želim vam veliko sreče in uspehov. Da osta-

nete zdravi, da tisti z načetim zdravjem čim prej okreva-
te in se vam v prihodnjem letu izpolnijo vse skrite želje!

Vsem vam želim srečno v letu 2021!

Janez Podržaj,
predsednik Zveze društev vojnih invalidov Slovenije

ZVEZA DRUŠTEV CIVILNIH INVALIDOV VOJN SLOVENIJE

Dragi člani, civilni invalidi vojn, dragi sodelavci in pomočniki pri vseh vsebinah naših potreb, dragi svojci, vsi prisrčno pozdravljeni!

Ne glede na to, da nam je vsem odveč in naporno, se ob koncu iztekajočega leta 2020 ne morem izogniti omembi zgodovinske katastrofe, ki je prizadela človeštvo v tem letu - bolezen covid-19.

Nujnost omejevanja stikov med ljudmi, da se onemogoči ali čimbolj omeji prenašanje virusa, je odločilno poseglo v vsebine našega delovanja, tako pri naših društvih kot pri zvezi. Izvajanje programov smo realizirali na način in v obsegu, da smo še lahko zado-
stili varnostnim ukrepom, predpisanim s strani države. Bistvena ovira je prepoved zbiranja večjega števila ljudi, omejitve delovanja kapacitet za preventivno zdravljenje in podobno. Tako smo bili prisiljeni več po programu načrtovanih akcij izvesti v omejenem obsegu, jih odpovedati ali, kjer je to smiselno, preložiti na kasnejši čas. V letu 2020 zaznamujemo tudi 50. obletnico ustanovitve naše organizacije. Zgoraj navedene okoliščine so nam tudi tu onemogočile, da bi ta naš jubilej proslavili tako, kot smo želeli in načrtovali. Množično srečanje CIV Slovenije v mesecu juniju in slavnostno akademijo, ki bi bila 22. decembra, smo morali odpovedati. Izdali pa smo dokaj obsežno priložnostno brošuro, ki jo ravno v tem času po pošti prejemajo vsi člani in drugi naslovniki. Upravni odbor zveze je 25. zaslužnim članom za delovanje v korist CIV podelil priznanja, posebna priznanja in zlati znak zveze. Priznanja jim bomo osebno podelili na eni od sej skupščine zveze v letu 2021.

V dneh proti koncu leta, 22. decembra, mineva 50 let, odkar smo se delegati CIV iz celotne Slovenije, v Ljubljani zbrali na ustanovnem zboru in ustanovili Zvezo civilnih žrtev vojne SRS. Bilo nas je 52. Ves čas se potrjuje, kako je delovanje lastne organizacije življenjskega pomena za vse civilne invalide, med drugim za našo boljše, učinkovitejšo socialno vključenost v širokem

pomenu te besede. Brez zadržkov pa je treba naglasiti, da je vztrajen dialog naše organizacije z državo, pripravil državo do tega, da je določila status vojnega invalida in več vsebin posebnega varstva za nas, civilne žrtve vojn. To pa se je dokončno zgodilo šele v samostojni Republiki Sloveniji, po delnem vzgledu pri pravno in civilizacijsko razvitejših državah Evrope. Spričo razmeroma zelo pozne rešitve teh vprašanj pa je bilo za

številne od nas, zlasti tiste, ki smo postali invalidi v otroštvu, že mnogo prej življenje težko. V času šolanja, rehabilitacije, izobraževanja, socialnega vključevanja in podobno smo bili prepuščeni samim sebi. V času največje potrebe nismo bili deležni ustrezno organizirane strokovne podpore, še posebej pa nematerialnih sredstev. Tako je bilo pri nas veliko zamujenega in tudi izgubljenega. Ampak potolažimo se z ljudskim pregovorom: »*Bolje pozno, kot nikoli.*« Naloga naše organizacije, da opozarjamo našo državo na njene dolžnosti do civilnih žrtev vojn, je še vedno aktualna. Tako smo v začetku letošnjega leta novo vlado podrobno seznanili z zmanjšanjem našega varstva, ki so ga vlade sprejemale kot varčevalne ukrepe v času ekonomske krize, seveda z obrazložitvami: »*Samo za čas ekonomske krize.*« Zdaj predlagamo vrnitev pravice do kasnejše obnovitvene rehabilitacije in usklajevanje prejemkov vojnim invalidom in drugim upravičencem po vojni zakonodaji, kot je bilo do leta 2006. Upoštevati se mora tudi rast plač v državi, ne le rast cen. Življenjske izkušnje nas učijo, da za slabim obdobjem vedno pride boljše. Z upoštevanjem, da čutimo trenutno dogajanje kot manj ugodno za ljudi, si torej še posebej močno zaželimo, da to čim prej mine in pridejo boljše razmere za ljudi!

Vsem želim umirjene, prijazne, z veliko lepih občutij božično novoletne praznike, pa seveda zdravje, srečo in vse dobro v letu, ki prihaja - 2021!

Adolf Videnšek,
Predsednik Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije

PREDSEDNIK REPUBLIKE SLOVENIJE
BORUT PAHOR

Ljubljana, 17. december 2020

Spoštovane članice in spoštovani člani zveze in društev civilnih invalidov vojn Slovenije,

poslanstvo, ki ga opravljate, je izjemno in je nenadomestljivo. V sklopu vaših društev po vsej Sloveniji pod okriljem Zveze pomagajte civilnim invalidom vojn pri vključevanju v vsakodnevno življenje in delo. Delujete pri izvajanju posebnih socialnih in drugih programov vključevanja na vseh področjih družbenega življenja in opravljate naloge, ki pomagajo civilnim invalidom za čimbolj neodvisno življenje. S svojim delovanjem dosegate zastavljene cilje in jih tudi presegate. Ste vzorniki humanosti in solidarnosti.

Spoštovani,

leto 2020 je posebno leto, ki ga je zaznamovala bolezen novega virusa. Naš vsakdan je poln sprememb, prilagajanja in negotovih pričakovanj. Še danes o virusu ne vemo vsega, vemo pa, da smo z njim sposobni uspešno spopasti le skupaj. Prej ali slej ga bomo obvladali, o tem ni dvoma. Pot iz največje zdravstvene krize naše dobe se zdaj že vidi, kmalu se bodo proti bolezni lahko cepili najranljivejši člani naše skupnosti. Vse bo še dobro. Bodimo pogumni in odločni, a strpni in potrpežljivi. Pomagajmo si in nikogar ne pustimo zadaj. Zdaj je solidarnost dobesedno življenjskega pomena. To bi vam rad povedal v teh prazničnih dneh, saj vem, da so to vrednote, ki so bistvo in poslanstvo vašega delovanja.

Prejmite moje najgloblje čestitke za vaše praznovanje in srečno!

»ABRAHAM« ZVEZE DRUŠTEV CIVILNIH INVALIDOV VOJN SLOVENIJE

»Civilni invalidi vojn smo bili od leta 1952 pa vse do leta 1968 enotni v mišljenju, da bi otroci ponesrečenci z vojaškim materialom morali biti deležni posebnega varstva države, tako kot so bili tega deležni vojni invalidi iz 2. svetovne vojne.«

»Ta zamisel o upravičenosti varstva za civilne invalide vojn se je porajala v Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, kjer je bilo po vojni približno 60 otrok z invalidnostjo zaradi vojne. Prvi pobudnik takega razmišljanja je bil Pavle Janežič iz Ljubljane, saj je bil najstarejši med to šolsko mladino in je kot dijak gimnazije Vič, nas ostale učence, usmerjal v razmišljanje o upravičenosti do invalidnin.« Tako je v svojih spominih na čase, ko so si, kot otroci in mladostniki, ki so se poškodovali z opuščnim vojaškim materialom, zadali cilj: *»Poškodovani z opuščnim vojaškim materialom smo upravičeni do invalidnin,«* povedal Jože Zupanc. Leta 1969 so uspeli in dosegli sprejetje prvega zakona, ki je zagotavljal varstvo najtežjim civilnim invalidom vojn. A to je bil šele začetek.

Ti fantje, ki so odrasli v gospode, so se odločili, da civilni invalidi vojn potrebujejo organizirano skrb, to je organizacijo, ki jih bo zastopala in tako mogoče na nekoliko lažji način vodila dialog z državnimi organi, v nadaljevanju boja za varstvo civilnih invalidov vojn.

22. decembra 1970, se je v dvorani Skupščine občine Ljubljana-Vič, na ustanovnem občnem zboru zbralo 52 civilnih invalidov vojn Slovenije, ki so ustanovili Zvezo civilnih žrtev vojn Slovenije. S tem so bili postavljeni temelji za organizirano skrb za civilne invalide vojn Slovenije. Prvi predsednik je bil Štefan Mrvar. V letih 1971 in 1972 so bila ustanovljena še lokalna društva, in sicer v Celju, Kranju, Ljubljani, Novi Gorici, Novem mestu in Mariboru.

50 let kasneje, leta 2020, smo želeli to lepo obletnico, s slavnostno akademijo, proslaviti prav na dan ustanovnega občnega zbora, torej 22. decembra. Žal nam je epidemija bolezni covid-19 prekrizala načrte, in čeprav smo skoraj do zadnjega upali, da bomo vsaj v okrnjeni obliki lahko izpeljali praznovanje, tega, za civilne invalide vojn velikega praznika, se ni izšlo.

Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije ob jubilejih, kot so že bili 25., 30. in 40. obletnica zveze in zdaj 50. obletnica, podeljuje priznanja civilnim invalidom vojn in drugim, ki so dolga leta aktivni na področju skrbi za civilne invalide vojn.

Tokratni dobitniki priznanj so:

ZLATI ZNAK:

ČIČIGOJ Milka	DCIV Primorske	CIV
FERJANČIČ Jožef	DCIV Maribor	CIV
OŽIR Franc	DCIV Celje	CIV
PIRC Anton	DCIV Gorenjske	CIV
POLDAN Jože	DCIV Dolenjske, B. Krajine in Posavja	CIV
ZADNIKAR Angela	DCIV Ljubljana	CIV

POSEBNO PRIZNANJE:

CENER Dezider	DCIV Maribor	CIV
DOLES Vida	DCIV Gorenjske	TAJNICA
GINDICIOSI Ivan	DCIV Ljubljana	CIV
GORŠE Janez	DCIV Ljubljana	CIV
JENIČ Alojz	DCIV Dolenjske, B. Krajine in Posavja	CIV
KALUŽA Stanislav	DCIV Primorske	CIV
KORŠIČ Aleksander	DCVI Primorske	CIV
LIPEC Vinko	DCIV Primorske	CIV
MAVRAR Gabrijel	DCIV Primorske	CIV
PILINGER Leon	DCIV Maribor	CIV
ŠTANTA Albin	DCIV Primorske	CIV
VORŠIČ Sara	DCIV Celje	TAJNICA
ZAJC Miklavž	DCIV Ljubljana	CIV

PRIZNANJE:

BAN Jože	DCIV Primorske	CIV
FRUMEN Miloš	DCIV Ljubljana	Podporni član
JUG Justina	DCIV Ljubljana	Podporna članica
KALČIČ Boris	DCIV Primorske	CIV
KAVČIČ Marijan	DCIV Primorske	CIV
KRESE Emil	DCIV Ljubljana	CIV
LEBAN Ivo	DCIV Primorske	CIV
LEMUT Silvester	DCIV Primorske	CIV
LEMUT Jožef	DCIV Primorske	CIV
OGRINC Matija	DCIV Ljubljana	CIV
SKENDER Olga	DCIV Ljubljana	CIV
STRNAD Ivanka	DCIV Primorske	CIV
ŠKRUBELJ Franci	DCIV Ljubljana	Pridruženi član
TURKALJ Marija	DCIV Ljubljana	CIV

Ob tej priliki bi se tako tokratnim prejemnikom priznanj zveze kot tudi prejemnikom priznanj iz prejšnjih podelitev, od katerih nekateri že od pionirskih let delujejo na področju skrbi za civilne invalide vojn, zahvalili za njihov čas, voljo, energijo in vse ostale prispevke, ki so jih v vseh teh letih bili pripravljeni dati drugim. Z vsem spoštovanjem, en velik HVALA.

Pred leti sem prebrala naslednji rek in si ga zapomnila: *Če hočeš hiteti - pojdi sam, če hočeš priti daleč - pojdi v skupini. In najverjetneje je pred 50. leti naše »pionirje«* vodila podobna misel.

Andreja Rožič

70 LET NEPREKINJENEGA DELOVANJA DRUŠTVA VOJNIH INVALIDOV SLOVENSKE ISTRE

12. novembra 2020 je minilo 100 let od Rapalske pogodbe, mirovne pogodbe, ki sta jo podpisali Kraljevina SHS in Kraljevina Italija.

S to pogodbo je bila določena meja med državama, s čimer je bila tretjina slovenskega etničnega ozemlja dodeljena Italiji, ki je v zameno priznala Kraljevino SHS. Pod Kraljevino Italijo se je tako znašlo 327.230 Slovencev in 180.000 Hrvatov, s tem pa tudi slovenska mesta in vasi, v katerih ni živel niti en Italijan. Kraljevina SHS, kralj in vlada so razprodali svoje etnično ozemlje. Sledilo je 23 let fašizma, do kapitulacije Kraljevine Italije med 2. svetovno vojno. Po koncu 2. svetovne vojne, ko je 1. maja 1945, v Trst vkorakala 4. armada jugoslovanske vojske, s slovenskim 9. korpusom NOV in POJ, si je takratna Jugoslavija prizadevala za popravo krivične meje sklenjene z rapalsko pogodbo.

Svobodno tržaško ozemlje

Svobodno tržaško ozemlje (STO) je bilo ozemlje pod kontrolo Združenih narodov, ki je med letoma 1947 in 1954 obstajalo ob severovzhodni obali jadranskega morja. 10. februarja 1947 je bil v Parizu podpisan mirovni sporazum z Italijo (*Pariška mirovna pogodba*), s katerim je bilo Svobodno tržaško ozemlje (STO) ustanovljeno. Z Morganovo linijo je bilo razdeljeno na dve območji. Uradna jezika sta bila slovenščina in italijanščina, v coni B tudi hrvaščina. Cona A, ki je vključevala Trst, je bila pod vojaško upravo britanskih zavezniških sil, cona B, ki je obsegala Slovensko primorje in severni del Istre, pa jugoslovanske vojske. STO tako ni nikoli zares deloval kot enotna država, kljub temu pa je izdajal svoj denar in poštne znamke. Kljub temu, da je bil fašizem premagan, odnos Italijanov do Slovencev ni bil dober. Najbolje je opisan v poročilu, ki ga je leta 1948 napisal britanski politični svetovalec: »Omejeni tržaški politični voditelji so se s svojim šovinističnim pogledom na stvari vedli, kot da bi bila cona A že priključena Italiji...«. To stališče izhaja tudi iz nekega angleškega dokumenta: »Italijani so bili dolgo vajeni gledati na Slovence skoraj kot na podljude. Njihov odnos je mogoče primerjati s tistim, ki ga imajo južnjaki v Ameriki do črncev«.

S Spomenico o soglasju iz leta 1954 (t. i. *londonski sporazum*) je STO tudi dejansko prenehal obstajati. Uprava cone A je bila dodeljena Italiji, cone B pa Jugoslaviji. V dokumentu so bile zajamčene določene minimalne pravice manjšin, npr. uporaba manjšinskega jezika v odnosih z javnimi ustanovami. Dokončno je bila meja med Italijo in Jugoslavijo potrjena z osimskim sporazumom, ki sta ga podpisali Socialistična federativna republika Jugoslavija in Republika Italija, 10. novembra 1975, v italijanskem mestu Osimo in ga ratificirali leta 1977.

Predstavitev zgodovine tega ozemlja je nujna za razumevanje potrebe po ustanovitvi organizacije vojnih invalidov na STO.

Kongres invalidov in svojcev padlih borcev Svobodnega tržaškega ozemlja

V Sloveniji je bilo 30. septembra 1945 ustanovljeno Združenje vojnih invalidov Slovenije. V jugoslovanski coni STO je bila že leta 1946 ustanovljena samostojna invalidska organizacija. Organizacija v STO je delovala pod posebnimi pogoji in v anglo-ameriški coni A in v Trstu sploh ni bila priznana. Da prikažejo težave delovanja Zveze vojaških invalidov STO, je bil 21. in 22. oktobra 1950, v Portorožu sklican kongres. Od 120 vabljenih delegatov se jih je kongresa udeležilo 105, tudi 58 iz Trsta in ostalih predelov anglo-ameriške cone A. Kongres je odprl Justin Grosar, sekretar okrožnega odbora Zveze vojaških vojnih invalidov za istrsko okrožje. Gosti na kongresu so bili Julij Beltram, predsednik okrožnega Ljudskega odbora, Brana Radovanović, sekretar centralnega odbora Zveze vojaških vojnih invalidov Jugoslavije, Franc Krese-Čoban, predsednik odbora, Rudolf Srimšek, sekretar glavnega odbora Zveze vojaških vojnih invalidov Slovenije, Jakša Singer, sekretar glavnega odbora Zveze vojaških vojnih invalidov Hrvaške, Marjo Pavlinič, organizacijski sekretar okrožnega komiteja Komunistične partije STO, Marijo Vuk, sekretar okrajnega odbora antifašistične mladine in Tine Lipovec, zastopnik Zveze borcev iz Trsta.

V pozdravnih govorih so poudarili pomen delovanja organizacij vojaških vojnih invalidov in skrb za voja-

ške vojne invalide, predvsem v narodnoosvobodilni vojni. V letu 1950 je bilo na brezplačnem zdravljenju 1282 invalidov, veliko tudi iz Trsta, istrskega okrožja, italijanske Gorice in iz avstrijske Koroške. Poročilo o delu invalidske organizacije STO je podal sekretar Justin Grosar.

Razvoj Zveze vojaških invalidov Istrskega okrožja je razdeljen v dve obdobji. Prvo se je začelo z ustanovitvijo leta 1946 in je trajalo do drugega rednega zasedanja okrožnega odbora, drugo pa od takrat do 1. kongresa. V prvem obdobju je bilo delo usmerjeno predvsem k pomoči invalidski komisiji in urejanju statusa vojaških vojnih invalidov. Urejali so status invalidov avstro-ogrske in italijanske vojske. V drugem obdobju je bil poudarek predvsem na delu na socialno-zdravstvenem in ekonomskem področju. Grosar je glede težav z reševanjem statusa vojaških invalidov v Trstu poudaril: *»Povsem drugače rešuje vojaška uprava Trsta invalidsko vprašanje na svojem ozemlju, o čemer nam govore dejstva, da so bile priznane invalidnine vsem onim, ki so se borili v fašistični vojni v Španiji, Abesiniji, Rusiji ... medtem ko so bile popolnoma prezrte in prepuščene na milost in nemilost žrtve narodnoosvobodilne vojne, tisti, ki so žrtvovali svoje ude, svoje zdravje in tudi svoje očete, sinove, hčere in može, da je bil strt in uničen nacifašizem.«*

V tem obdobju je v coni A Federativna ljudska republika Jugoslavija reševala statute vojaških vojnih invalidov druge svetovne vojne. Za sredstva, ki so bila namenjena vojaškim vojnim invalidom v Trstu, je Jugoslavija izvažala v Trst razne industrijske potrebščine, in kot je poudaril Grosar, je šlo to v breme jugoslovanskega delavstva, ki ne pozablja na svoje brate onkraj krivičnih meja. Grosar je še dejal, da so na 2. rednem zasedanju okrožnega odbora, leta 1950, sprejeli sklep, da se približajo članom, vojnim invalidom. Za uresničitev tega sklepa so ustanovili krajevne odbore in ti so se pri realizaciji te naloge povezovali z ljudsko oblastjo. Organiziranih je bilo 62 krajevnih konferenc in dve okrajni skupščini, ustanovljenih je bilo 28 krajevnih odborov in šest poverjeništev. Grosar je v svojem referatu še dejal, da je v Ljudsko fronto vključenih 78,5 odstotka članov na jugoslovanskem ozemlju in 68 odstotkov v Trstu. Zveza vojaških invalidov STO je na gospodarskem področju upravljala z devetimi gostinskimi obrati in

z enim obrtno-proizvodnim podjetjem. Na koncu svojega referata je Grosar dejal, da bodo vojni invalidi STO vedno delili skupno usodo z drugimi vojnimi invalidi. Na kongresu so podrobno obravnavali tudi prihodnje naloge invalidske organizacije STO. Na kongresu so posebej predstavili delo okrajnega odbora Zveze vojaških vojnih invalidov okraja Koper in invalidske organizacije okraja Buje. Predstavljeno je bilo delo invalidske organizacije v Trstu, ki pa je anglo-ameriška oblast ni priznala. Na kongresu je spregovorila tudi Marija Kocijančič iz Domja, mati treh padlih partizanov, ki je bila aktivna v organizaciji vojnih invalidov. Na kongresu so sprejeli nov statut Zveze vojaških invalidov STO. Sprejeli so resolucijo o delu in resolucijo o prihodnjih nalogah. Izvoljen je bil tudi nov glavni odbor Zveze vojaških invalidov STO. Kongres so končali s spominsko svečanostjo pri spomeniku padlim borcem v Portorožu in odkritjem spomenika padlih borcev v vasi Pobegi-Čežarji. V času kongresa je že delovala Zveza vojaških vojnih invalidov okraja Koper, ki je delovala v coni B, STO. S kongresom so želeli še bolje organizirati vojaške vojne invalide v coni B in predvsem v coni A in v Trstu, zato so s kongresom leta 1950, v Portorožu, ustanovili enotno organizacijo vojaških invalidov STO.

Prispevek je pripravljen na podlagi zapisa v časopisu vojnih invalidov Invalidski vestnik, glasilu glavnega odbora Zveze vojaških invalidov za Slovenijo. Da je Okrajni odbor vojaških vojnih invalidov Koper deloval že prej, je razvidno iz poročila, ki ga je odbor podal na Konferenci tajnikov okrajnih odborov vojaških vojnih invalidov, 8. julija 1947, v Delavskem domu v Ljubljani. Poročal je, da imajo dobro povezavo z ljudskimi oblastmi in da so tudi reorganizacijo maloprodaje tobaka uspešno izvedli. V dogovoru s tržaškimi vojaškimi vojnimi invalidi pripravljajo invalidsko organizacijo na svobodnem ozemlju Trsta.

Vladimir Pegan

Viri:

Invalidski vestnik, leto XXIV. št. 7, 20. julij 1947

Invalidski vestnik, leto XXVII. št. 19, 10. november 1950

https://sl.wikipedia.org/wiki/Svobodno_tr%C5%BEEa%C5%A1ko_ozemlje

https://sl.wikipedia.org/wiki/Zgodovina_Slovenije_od_leta_1918_do_leta_1945

https://sl.wikipedia.org/wiki/Rapalska_pogodba

OBSEG IN POMEMBOST CIVILNIH ŽRTEV VOJN IN VOJNIH OKOLIŠČIN NA SLOVENSKIH TLEH V 20. STOLETJU

Med 1. in 2. svetovno vojno in med osamosvojitveno vojno ter po njih je bilo izjemno veliko civilnih prebivalcev trajno telesno poškodovanih ali pa so utrpeli trajno izgubo zdravja.

Nobena od držav na naših tleh se do zdaj še ni lotila spremljanja, analiziranja in znanstvene obravnave teh žrtev. Delno je to storil Inštitut za novejšo zgodovino v Ljubljani. Ta je v letu 1997 začel z obravnavo samo »umrlih« v času 2. svetovne vojne - od napada sil osi na takratno Jugoslavijo, od aprila 1941 do januarja 1946.

Na prošnjo Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije je asistentka na inštitutu, dr. Marta Rendla, pripravila obsežno informacijo o teh vsebinah, ki so nam jo posredovali v maju 2020, ZDCIVS pa jo je v celoti objavil v junjski številki Naših vezi. Med vojnami je bilo celotno civilno prebivalstvo zelo zaskrbljeno in prestrašeno zaradi mobilizacije za vojsko sposobnih fantov in mož v oborožene vojaške ali paravojaške formacije za oborožene spopade, ki so dejansko tudi potekali. Med in po prvi in drugi svetovni vojni in osamosvojitveni vojni je bila otežena, zmanjšana pa tudi onemogočena pridelava in izdelava življenjskih dobrin. Sledila je racionalizacija porabe in veliko pomanjkanje, pa tudi lakota, zlasti med manj premožnim prebivalstvom. Ob spopadih oboroženih sovražnih enot na naših tleh, je civilno prebivalstvo na območjih spopadov doživljalo hude travme: strah, izselitve iz domov, požigi domov, izselitve iz domovine, izgube življenj, telesne in duševne poškodbe itd. Posebej je treba izpostaviti, da so v obravnavanih vojnah na slovenskih tleh sovražne strani vsaka po svoje izvajale močno propagando in pritiske na civilno prebivalstvo. V tem pogledu močno izstopa 2. svetovna vojna. Morda največje, najdlje trajajoče zlo nad civilno populacijo kot posledica vojn in vojni okoliščin so v oboroženih spopadih izgubljena, odvržena, po zemlji raztrošena vojaška eksplozijska ubojna sredstva. V nepričakovanih eksplozijah teh sredstev se je do zdaj hudo poškodovalo ali umrlo zelo veliko civilnega prebivalstva, največ otrok in mladostnikov. Posebej tragično pa je, da je teh sredstev še vedno ogromno in bodo še dolgo na naših tleh. Tako se kljub velikemu časovnemu odmiku od vojn še vedno dogajajo te nesreče, ki so agresija nad človekovo integriteto. V prvih letih po 2. svetovni vojni je bilo po nepopolnih

podatkih evidentiranih 23 tisoč civilnih invalidov vojn med slovenskim prebivalstvom. V prvem desetletju po vojni je bilo nesreč s poškodbami in smrtnimi žrtvami še zelo veliko, potem pa postopno manj, po letu 2000 pa še vedno beležimo 5 težjih tovrstnih poškodb in več mrtvih med civilisti.

Po podatkih Inštituta novejše zgodovine Ljubljana, ki smo jih pridobili v letu 2020, je bilo samo v času 2. svetovne vojne med civilnim prebivalstvom blizu 30 tisoč smrtnih žrtev, kar predstavlja največje število med vsemi skupinami mrtvih (okoli tretjina vseh). Od tega je zaradi nesreč umrlo skupaj 902 otrok. Ne smemo pozabiti trpljenja in žrtev našega civilnega prebivalstva na celotnem slovenskem ozemlju v času 2. svetovne vojne, od 1941. do 1945. leta. Vse sprte strani: okupacijske oblasti, osvobodilno gibanje s partizanskimi enotami in domobranske formacije so pritiskale na civilno prebivalstvo za sodelovanje in pomoč pri uresničevanju njihovih ciljev. To so pogosto dejansko tudi zahtevali z grožnjami ali dejansko prisilo.

Poglejmo nekaj primerov. Okupacijske oblasti so kmalu po zasedbi, še zlasti nemške na Štajerskem in Gorenjskem, začele izseljevati slovensko inteligenco. Slovensko zavedne učitelje, uradnike in duhovnike so izselili posamično ali s celotnimi družinami. Tiste prebivalce, za katere so ugotovili, ali vsaj dobro posumili, da sodelujejo z odporniškimi gibanjem, so zapirali, pretepali, obsojali na smrt, streljali in celo obešali kot talce, kot maščevanje ob uporniških napadih partizanskih enot. Zelo veliko naših rodoljubov so posamično ali s celotnimi družinami odpeljali v koncentracijska taborišča, tudi taborišča smrti. Njihove domove so pogosto požgali ali pa pustili prazne. V taboriščih je veliko naših ljudi umrlo. Tisti, ki so se po vojni vrnili, so bili psihično in zdravstveno v zelo slabem stanju, mnogi so postali invalidi. Posebno poglavje izvajanja nasilja s strani okupatorja nad slovenskim narodom, so »ukradeni otroci«. Če prav vem, jih je bilo 650. Posebno poglavje so tudi številne mobilizacije slovenskih fantov in mož v okupacijske oborožene enote.

Danes težko predstavljam, velik davek in žrtve slovenskega civilnega prebivalstva je terjalo narodno osvobodilno gibanje s partizanskimi enotami. Najprej vključitev fantov, mož, pa tudi deklet in žena v oborožene partizanske enote. To naj bi bilo za posameznike

prostovoljno. Toda kakšna prostovoljnost je, da to storiš pod danes težko predstavljivo prisilo, z grožnjo dejanskega dejstva, da si bodo naše ozemlje, našo domovino, če ne bo lastnega odpora, razdelili. Madžari Prekmurje, Štajersko in Gorenjsko Nemci, Ljubljano, Dolenjsko, Belo krajino in Notranjsko pa Italijani, ki so Primorsko že imeli od 1. svetovne vojne dalje. Še nadaljnje dejstvo je bilo ukinitve slovenskega jezika v javnem življenju in javni rabi.

Odporniško gibanje s partizanskimi enotami je v veliki meri slonelo tudi na materialni in moralni podpori civilnega prebivalstva. Pomoč je zbiralo preko Osobodilne fronte, na podežlju pa je predvsem kmečko prebivalstvo dajalo pomoč v prehrani in zavetju odporniškim aktivistom in partizanskim enotam.

Domobransko gibanje je bilo prisotno v Ljubljanski pokrajini. Podporo je pridobivalo zlasti z ideologijo boja proti komunistom in njihovim idejam ter boja proti antikristom - ateistom. Podpirala in organizirala sta ga zlasti del najbogatejšega sloja prebivalcev in cerkev v Ljubljanski pokrajini. Gibanje je imelo spodbudo in podporo okupacijskih oblasti. Domobranci so prav tako veliko terjali od civilnega prebivalstva. Najprej z mobilizacijo fantov in mož v njihove oborožene enote. Iskali pa so tudi vsestransko sodelovanje, podporo in pomoč za uresničitev njihovih namer.

Iz povedanega sledi, da trpeče žrtve vojn in vojnih okoliščin niso bili samo pripadniki oboroženih sil. V prav taki meri, samo mnogo dlje, so žrtve civilni prebivalci. V primerih naših vojn je več generacij nosilo in še danes nosimo negativne posledice vojn in vojnih okoliščin. Še vedno prisotni in morda najbolj opazni smo Civilni invalidi vojn Slovenije. Pa da ne govorimo o ideoloških razhajanjih, zaradi katerih so se v času 2.

svetovne vojne naši ljudje med seboj načrtno pobijali. Ta razhajanja še vedno tlijo in se tu in tam razplamtijo, čeprav so danes povsem druge razmere.

O žrtvah in škodi glede kakovosti življenja našega civilnega prebivalstva v zvezi z vojnam in ideološkimi razhajanj se moramo objektivno seznanjati, da se bomo zavedali: Ne ponavljajmo takšnih napak. Da bi konflikte reševali brez vojn, brez oboroženih spopadov, moramo celotno vzgojo in izobraževanje človeka skozi celo življenje naravnati tako, da bo ta osveščen o neizogibnosti dogovornih reševanj med ljudmi. Seveda bodo dejansko resnični rezultati šele tedaj, ko se bo k temu pristopalo na svetovni ravni.

Človek, ki je obdarjen s sposobnostjo ustvarjalnega razmišljanja in ustvarjanja novih podob, je dejansko sam ustvarjalec medčloveških družbenih odnosov. Menim, da je naša civilizacija že na takšni ravni, da lahko opusti arhaične principe, ko fizično ali zvičajno močnejši posameznik ali skupina ljudi uresničuje svoje želje z eksploatacijo drugih ljudi, z zanikanjem, zatrtjem ali uničenjem. To morajo nadomestiti intelektualno ustvarjalne rešitve ob absolutnem upoštevanju moralnih in etičnih vrednot in odnosov med ljudmi. Za to se moramo truditi vsi.

Po 2. svetovni vojni nobena od organizacij, ki se je ukvarjala z problematiko žrtev vojn, populacije civilnih invalidov vojn ni vključila v svojo obravnavo. Tako smo bili civilni invalidi vojn prisiljeni, da smo se samoorganizirali. Predvsem na iniciativo slepih civilnih invalidov. Prva ustanovna skupščina takšne organizacije je bila 22. decembra 1970, v Ljubljani in je takrat nosila je naziv Zveza civilnih žrtev vojne SRS.

Adolf Videnšek
Predsednik ZDCIVS

GOVORA FRANCA SMOLIČA, CIVILNEGA INVALIDA VOJN V SKUPŠČINI SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE, LETA 1978

Uvod

Prvo zakonsko invalidsko zaščito so civilni invalidi vojn dobili 31. 12. 1917, ko je bil izdan »*Zakon o naredbah skrbi za civilne vojne poškodovance, njihove svoje in zaostale*«. To je temeljni zakon o invalidski zaščiti civilnih vojnih žrtev. Civilni invalidi vojn so bili po prvi svetovni vojni do leta 1929 pod enako državno zaščito kot vojni invalidi, ker so tako določale sprejete uredbe, pravilniki in zakoni (1921, 1922,

1925). Invalidski zakon iz leta 1929 pa je odvzel že priznано invalidsko zaščito trinajstim skupinam vojnih žrtev, med njimi tudi civilnim invalidom vojn. Z Uredbo o vojnih invalidih in ostalih vojnih žrtvah (1938) so bile nekaterim skupinam vojnih žrtev vrnjene odvzete invalidske zaščite in med njimi tudi nekaterim civilnim invalidom vojn, ki so postali invalidi kot civilisti pri opravljanju zaukazanih vojnih nalog. Leta 1946 je bil sprejet Zakon o vojaških vojnih

invalidih, ki je odvezel invalidsko zaščito številnim vojnim žrtvam, tudi civilnim invalidom vojn.

Po koncu druge svetovne vojne so civilni vojni poškodovanci ostali brez zakonske zaščite vse do leta 1968, ko so osnovno državno varstvo pridobili samo upravičenci s 100-odstotno telesno okvaro. V tistem času je bila zelo prizadeta skupina slepih civilnih invalidov vojn, ki se je uporno in vztrajno borila za priznanje civilnih invalidov vojn in njihovo zakonsko zaščito. Nastopali so tudi na zasedanjih v Skupščini Socialistične republike Slovenije. Prvi je 23. aprila 1968 nastopil Jože Zupanc in še istega leta tudi Pavle Janežič. Ta je že v svojem prvem nastopu utemeljeval, da spadamo civilni invalidi vojn med vojne invalide, kar je bilo urejeno šele leta 1995, v zdajšnjem zakonu o vojnih invalidih. Do zdaj smo odkrili skupaj šest govorov Pavleta Janežiča, ki jih je imel v Skupščini v letih 1968 – 1984. Govor Jožeta Zupanca je objavljen v zborniku 45 let Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije (2015), govori Pavleta Janežiča pa v zborniku »Nikoli več vojn« 45 let društva civilnih invalidov vojn Slovenije Ljubljana (2016)¹.

Zakon o civilnih invalidih vojne (Ur. L. SRS, št. 8/1978)

Leta 1978 so po dolgoletnih prizadevanjih Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije v Skupščini Socialistične republike Slovenije sprejemali Zakon o civilnih invalidih vojne, ki je začel veljati 16. 4. 1978. Pri sprejemanju in obravnavah na sejah je poleg Janežiča, aktivno sodeloval tudi Franc Smolič, ki je bil civilni invalid vojn I. skupine. Našli smo dva njegova govora², ki ju objavljamo v nadaljevanju.

Predsednica Majda Gaspari: Hvala, tovariš Janežič! Besedo ima tovariš Franc Smolič, predstavnik Zveze društev civilnih invalidov vojn!

Franc Smolič: V imenu Zveze društev civilnih invalidov vojn bi želel, tovarišica predsednica in tovariši delegati, dati še neko mnenje. Kakorkoli je razprava na mestu, mi vendarle vzbuja neko bojazen. Utegnilo bi se namreč zgoditi, da predlagatelj ne bi uspel pripraviti tega zakona do časa, se pravi da bi ne bil sprejet v marcu mesecu. Pri tem pa ne gre premeti dejstva, da se zakon pripravlja domala že pet let. Naj pa poudarim, da postavke, ki jih v svojih pripombah navaja Izvršni odbor skupnosti, v finančnem smislu ne pomenijo skoro ničesar, kajti otroški dodatek je izredno majhna postavka. Kar pa zadeva revizijo, se pridružujem mnenju predlagatelja, naj to ostane tako kot je predlagano, kajti na eni strani je revizija res lahko varstvo precejšnje, na drugi strani pa tudi varstvo pravice prizadetega, kajti nikjer ni rečeno, da na prvi stopnji ne bi prišlo do kakšne napake, bodisi z medicinskega-strokovnega vidika kot tudi z upravnega vidika. Zato predlagam, naj bi došlo o reviziji v zakonu ostalo.

Ponovno pa bi prosil, da bi sklepe, kakršne naj bi sprejela Skupščina Skupnosti, formulirali tako, da ne bi prišlo do zavlačevanja postopka pri sprejemanju zakona. Precejšnje število relativno težkih invalidov je, ki bi po tem zakonu šele po 30 letih dobilo varstvo, ki ga sedaj nimajo, precejšnje pa je število še težjih invalidov, ki imajo v sedanjih razmerah dokaj slabo varstvo v primerjavi z današnjimi materialnimi možnostmi, zlasti pa slabše varstvo, kot ga imajo enaki invalidi drugod. Glede tega smo mi na 6. mestu v državi. Slabše od nas imajo urejeno samo še v Črni gori in Bosni ter Hercegovini, vse ostale republike in tudi obe avtonomni pokrajini, zlasti pa Vojvodina, imajo to znatno bolj urejeno.

Franc Smolič: Tovaršica predsednica, tovarišice in tovariši delegati! Pričujoči predlog za izdajo zakona o civilnih invalidih vojne je odraz našega družbenoekonomskega razvoja in predvideva, v skladu z že sprejetimi stališči zborov Skupščine SR Slovenije, bistvene premike v sistemu in s tem tudi v kvaliteti varstva civilnih invalidov vojne, to je varstva nedolžnih živih spomenikov vojn tega stoletja, zlasti pa II. svetovne vojne.

Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije, kot nosilec prizadevanja približno 1400 civilnih invalidov vojne, državljanov SR Slovenije, je v svojih predlogih za izboljšanje varstva svojih članov pred tremi leti želela zagotoviti se nekatere oblike varstva, ki jih sedanjí osnutek zakona ne vsebuje. Zato nam ostaja naloga, da si bomo prizadevali, da bodo nekatere od njih zagotovile ustrezno interesno skupnosti in pri tem upoštevale najprej invalide z najtežjimi poškodbami. Želimo namreč, da bi naša družba z našo svojimi gospodarske moči večala tudi socialno varnost svojih članov, ki so na račun fašističnih in nacističnih okupatorjev ter njihovih pomagačev pred 35 leti izgubili roke, noge, vid itd. in kot otroci in kot odrasli v zloglasnih taboriščih in ob ramih vojnih dogodkih.

Tovaršica predsednica in tovariši delegati! V svojem imenu in v imenu 1400 civilnih invalidov vojne prosim, da predlog z osnutkom zakona sprejmete v besedilu, ki ga je pripravil predlagatelj. Hvala.

57. seja

(25. januarja 1978)

Predsedovala Mara Žlebnik,
predsednica Zbora občin

11. predlog za izdajo zakona o civilnih invalidih vojne, z osnutkom zakona,

10. seja

(15. februarja 1978)

Predsedovala: Majda Gaspari,
predsednica Skupščine Skupnosti socialnega varstva Slovenije

5. predlog za izdajo zakona o civilnih invalidih vojne, z osnutkom zakona,

Zaključek

S sprejetjem Zakona o civilnih invalidih vojne leta 1978 je bil narejen pomemben korak v izboljšanju naše zakonske zaščite. Korak, ki je tudi pripomogel k sedanjí zakonski zaščiti iz leta 1995, ko imamo civilni invalidi vojn enako varstvo kot vojni invalidi, kar je v svojem prvem govoru v skupščini že leta 1968 zahteval Pavle Janežič.

Hvala pokojnemu Francu Smoliču za njegov pomemben prispevek pri sprejemanju zakona o civilnih invalidih vojne leta 1978.

Zasl. prof. dr. Andrej Šalehar

Opombi:

1 Oba zbornika sta objavljena tudi na spletu

2 Spletna stran Sistory (<https://www.sistory.si/> - 22. 8. 2020)

GOBARJENJE V NOVEMBRU

Letošnje leto je zares nekaj posebnega, večinoma žal v slabem smislu, saj nam življenje kroji virus, ki povzroča bolezen covid-19.

A se navkljub vsemu slabemu zgodijo drobne rado-
sti, če ne drugega, da na prijetnem in predvsem
koristnem sprehodu v gozdu, še v novembru najdeš
»kilskega«, popolnoma zdravega jurčka. To se je zgo-
dilo našemu članu Ferdu Vončini, ki se kljub težkim
časom in celo z berglo velikokrat odpravi v gozdiček
blizu doma, na sprehod s psičko. Prijetno s koristnim
porečete, zapriseženi gobarji pa bi verjetno dali vse,
da bi izvedeli, kje so ta najdišča, ki jih pravi gobarji
nič kaj radi ne izdajo oz. jih skoraj ljubosumno čuvajo
zase. Jaz pa sem se te fotografije iz srca razveselila,
predvsem zato, ker tako vem, da kljub težkim časom,
boleznim in težavam, naš dragi Ferdo nikoli ne odneha.
Njegova vztrajnost, močna volja in predvsem njegov
izjemno pozitiven značaj in optimizem so tisto, kar ga
odlikuje kot človeka in prijatelja.

Vedno, ko prejmem sliko člana ali le klic, se zavem,
kako zelo pogrešamo drug drugega. Bolj ko gre leto h
koncu, težje je. A bo minilo in takrat bo spet lepo! Ko

si bomo spet lahko podali roko, se objeli in si iz oči v
oči povedali, da smo se pogrešali.

In zato sem tako vesela nasmeha na obrazu katerega
od naših članov, pa čeprav le ob gobi sredi novembra.
In vsak nasmeh mi daje novo upanje!

Hvala za ta nasmeh in ves tvoj optimizem, dragi Ferdo
Vončina.

Vida Doles

IZVIRNE JASLICE NA DOMAČI TERASI

*Letošnji december si skoraj zagotovo ne bo prislužil
pridevnika »veseli«.*

Vsaj danes, ko pripravljam ta prispevek, kaže, da bo
vmes med veselje posegel virus in preprečil, da bi
si brez bojazni segli v dlan in se s prijatelji objeli, ko
si bomo voščili vse dobro v letu, ki prihaja. V društvu
smo načrtovali toliko skupnih lepih trenutkov, pa se

nam je program iz meseca v mesec vse bolj odmikal. A
se nekatere stvari le niso spremenile. Zato so zaslužni
vztrajni člani, ki se ne dajo in eden takih je tudi naš
Ivan Čerin, ki vsako leto na svoji terasi izdelava preču-
dovite jaslice, ki jih je vsekakor vredno obiskati. Vsak
detajl je dodelan in iz vsakega je čutiti Ivanovo izjemno
ljubezen do vsega, kar ustvarja.

Letos ga žal zaradi že znanih razmer ne moremo
obiskati, zato smo se odločili Ivanovo delo predstaviti
tukaj in se hkrati spomniti našega zadnjega obiska pri
njem v Železnikih. Ivan Čerin živi v vasi Zali Log, v
občini Železniki. Z ženo Marijo, ki jo mi poznamo kot
Marico, sta si ustvarila topel dom prav na koncu Selške
doline. Tam, skoraj že pod Blegošem in Cerkljanskim
Poreznom, ustvarja Ivan svoje čudovite stvaritve. Vsi, ki
smo obiskali našega Ivana, smo se o tem lahko pre-
pričali. Na terasi, na kar 12 kvadratnih metrih, vsako
leto ustvari čudovite jaslice, zares vredne ogleda. Vse
leto jih načrtuje, vsako leto kaj doda in jih 14 dni pred
božičem začne izdelovati oz. postavljati. Prav vse je

delo njegovih čudežnih rok, od jaslic, do makete cerkve. Naslikal je celo freske, prav take kot so v domači cerkvi. Celotna podoba izraža prelepo zgodbo, vsak detajl je do konca izdelan in v vsakem se vidi Ivanova izjemna natančnost in odličnost v vsem, kar dela. Tudi okolica doma je večinoma delo njegovih rok, saj ogromno stvari postori sam. Železniki so po katastrofalnih poplavih pred leti postali prav lepo mesto. Dom Čerinovih je oddaljen od mestnih središč in nakupovalnih centrov, zato so potrebni iznajdljivost in pridne roke gospodinje Marice. Ona skromno pravi, da se je treba pač znajti, in se zanesti le na svoje roke in lastno ustvarjalnost, če pač do prve trgovine ne moreš kar peš.

Njun dom izžareva izjemno domačnost, da o specialitetah, ki jih zna pripraviti gospodinja Marica, sploh ne govorimo. Po starih receptih, ki jih je uporabljala že njena mama, pričara dobrote za »prste obliznit«. In pri tem ji seveda pomaga tudi Ivan.

Za nas v društvu, ki se v okviru posebnih socialnih programov trudimo spodbujati ustvarjalnost članstva, je ta izjemnega pomena. Ivanu in tudi Marici ustvarjalnosti zagotovo ne manjka. Kar težko se poslovimo od Čerinovih, kjer zares občutiš toplino doma in neverjetno pozitivno energijo in domačnost.

Vida Doles

JOŽE PUKL – ČLAN MDCIV MARIBOR IN GOSPODAR SNEŽNEGA STADIONA

Decembra se je za vedno poslovil član Upravnega odbora medobčinskega društva civilnih invalidov vojn Maribor Jože Pukl.

Širši športni javnosti je bil poznan kot eden izmed dolgoletnih sodelavcev organizacijskega odbora Zlate lisice. Prijel se ga je vzdevek legenda – gospodar snežnega stadiona. Še nedavno nam je ob obisku na društvu, z žarom v očeh, pripovedoval o pripravi smučarskih prog. Zaradi njegove skromnosti smo šele ob njegovi smrti izvedeli, da je edinstveno tekmovanje, imenovano »Kros za Puklovo roko«, ki je bilo organizirano vsako leto marca

na Pohorju, potekalo pravzaprav njemu v čast. To je divje spuščanje po snegu in blatu z Bellevueja do snežnega stadiona, zmagovalec pa je dobil pokal, repliko umetne roke. Eden izmed zmagovalcev tega tekmovanja je bil celo smučar Filip Flisar.

V Jožetovi družbi ni bilo nikoli dolgčas, popestril je namreč vse dogodke, ki se jih je udeležil. Tudi dogodke društva.

Pogrešali ga bomo in ga ohranili v lepem in trajnem spominu.

MDCIV Maribor

naše vezi iz naših društev

25 LET DRUŠTVA VOJNIH INVALIDOV CELJE

Društvo vojnih invalidov Celje je svoj ustanovni sestanek izvedlo 14. junija 1995. Takoj po ustanovitvi se je vključilo v ZDVI Slovenije ter tako letos zaznamuje 25. obletnico svojega obstoja. Letos zaradi izrednih svetovnih zdravstvenih okoliščin slavnostne prireditve ni bilo.

Na ustanovnem zboru, ki je bil 14. junija v dvorani Zveze kulturnih organizacij Celje, na Gregorčičevi 6, je bilo navzočih 22 delegatov. Od povabljenih gostov so bili navzoči takratni predsednik Zveze društev vojaških invalidov Slovenije Miro Vesel, podpredsednik zveze Viktor Leskovšek, predsednik Medobčinskega sveta ZBU NOB celjske regije Risto Gajšek, predsednika Območnih združenj ZBU NOB Velenje in Šmarje pri Jelšah Jože Povše in Joško Lojen ter Igor Ponikvar,

Pred petimi leti je na slavnostni akademiji priznanje prejela tudi naša pokojna članica Zora Adlešič. Foto: VTS

predsednik Komisije za zdravstvena in socialna vprašanja borcev in vojnih invalidov. Za prvega predsednika je bil v imenu Iniciativnega odbora izvoljen Vinko Kolenc, ostali ustanovni člani DVIC pa so bili še Hinko Bajuk, Ivanka Hrovat, Alojzija Kurent, Janez Kurent, Jože Dragan, Anton Grm, Igor Ponikvar, Ludvik Pregelj, Vilhelmina Štucin, Minka Volk, Rudi Žugelj, Bruno Bandelj, Berto Felicijan in Ivan Melik - Gojmir. Društvo vojnih invalidov Celje je v letu 1995 združevalo 700 članov. Ob tem je treba poudariti, da je bila skrb za vojne invalide organizirana že pred tem, in sicer so prve organizirane oblike skrbi za vojne invalide nastale že takoj po 1. svetovni vojni, širša organiziranost pa po 2. svetovni vojni. Leta 1962 se je Zveza društev vojnih invalidov pridružila Zvezi združenj borcev in pod njenim okriljem delovala do leta 1994. Takrat so nastali pogoji, da se je organizacija za zdravstveno in socialno varstvo vojnih invalidov lahko osamosvojila, in v letu 1994 so nastala prva društva vojnih invalidov: v decembru 1994 najprej Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, v Celju pa društvo naslednje leto. Ob ustanovitvi je bil za delovanje društva oblikovan 13-članski izvršni odbor. Prvi predsednik je bil Vinko Kolenc, po prvem mandatu pa je predsednik postal Rudi Žugelj, ki je to funkcijo opravljal dve mandatni obdobji. Nato je predsedovanje društvu do leta 2011 vnovič prevzel Vinko Kolenc. Leta 2011 je bil izvoljen nov predsednik, Stane Mele, ki to funkcijo opravlja še danes.

DVI Celje izvaja in posebno skrb namenja socialnim programom na področju integracije vojnih invalidov, rekreacije in športa ter vsestranske informativne dejavnosti, hkrati pa poleg operativnega delovanja ohranja in deluje v skladu s pravili in programi, ki smo jih sprejeli na Zvezi društev vojnih invalidov Slovenije.

Podpredsednik ZDVIS Bojan Černjak je na slavnostni akademiji ob 20. obletnici DVIC med drugimi podelil priznanje Vinku Kolencu, soustanovitelju in prvemu predsedniku DVI Celje, vojaškemu vojnemu invalidu NOB in nosilcu partizanske spomenice iz leta 1941. Foto: VTS

Kot poudarja predsednik Stane Mele, je prav socialnost oziroma socialna nota tista vrednota, ki jo lahko napišemo z velikimi črkami, kajti to je rdeča nit in osnovno delovanje našega društva in zveze. Posebno pozornost zato namenjamo obiskovanju naših članov, posebej tistih, ki se ne morejo udeleževati različnih aktivnosti, kot so npr. srečanja in športna tekmovanja. Žal je letošnje leto res kritično zaradi nepričakovanega vala epidemije svetovnih razsežnosti, zaradi katerih je v času najostrejših ukrepov to onemogočeno, a upamo, da bo kmalu mimo in se bomo spet lahko srečali in nadaljevali z delom, bolj pristno, s stiki, kot smo jih bili vajeni dozdej. Hkrati smo zelo veseli, poudarja Mele, da dozdej zaradi covida-19 ni umrl noben naš član ali članica.

Vesna Tripkovič Sancin

O STAROSTI, KI JE LAHKO TUDI LEPA

Sredi drugega vala širjenja nas korona virus vsak dan znova preseneča. Epidemija preizkuša našo solidarnost, potrpežljivost, tudi strokovnost.

In če sta prvi dve vrednoti stvar mentalne higiene družbe in vsakega posameznika, naj bi bila tretja onkraj osebnih prepričanj, potreb ali koristi in impulzivnosti nenadnih odločitev. Stroka opozarja, da z ustrezno telesno aktivnostjo in predvsem skrbjo za duševno zdravje krepimo svoj imunski odziv in se obvarujemo pred boleznijo. Temu je namenjen tudi ta prispevek.

Starost je stanje posameznika ali naroda, staranje pa proces, ki traja od rojstva do smrti. Staranje družbe in s tem seveda tudi staranje našega članstva je realnost. Življenjska doba starejših ljudi se hitro podaljšuje, tako v svetu kot tudi pri nas. Visoka starost prebivalcev je lahko velik dosežek, hkrati pa tudi izziv za našo družbo, ki terja spremembo miselnosti in ravnanja. Vse skupine prebivalstva se moramo naravnati na nastale družbene spremembe, tako da nam bo omogočeno uresničevati naše pravice človeka.

Pri nas je zadnja leta, zlasti v zvezi s spremembami invalidskega in pokojninskega sistema zavarovanja, starost in problematika staranja vse bolj tematizirana. Družbene spremembe na ekonomskem področju prav tako vplivajo na položaj starejših generacij, kar zahteva tudi spremenjen odnos države do demografske strukture, do programskih sprememb na socialnem, zdravstvenem, stanovanjskem, kulturnem in izobraževalnem področju.

O staranju je veliko različnih teorij: znane so zlasti biološke, psihološke in socialne. Biološke teorije povezujejo proces staranja s pešanjem življenjskih funkcij organizma. Psihološke teorije staranja izhajajo iz razvojnih teorij in teorij osebnosti. Med socialnimi teorijami pa gre za teorijo zmanjšane aktivnosti (nekateri avtorji trdijo, da staranje spremlja proces zmanjšane aktivnosti ter da med starejšimi in družbo nujno prihaja do zavračanja) in teorijo aktivnosti (večina normalnih starejših ljudi ostane aktivnih tudi v starosti). Ko govorimo o starosti posameznika, imamo v mislih njegovo kronološko starost. Ljudje pa se pogosto ne čutimo tako stari, kot štejemo let. Funkcionalna starost zajema biološko, psihološko in socialno starost - stari smo toliko, kot se počutimo. Za človeka je pomembna tudi doživljajska starost. Če je odštevanje let in funkcionalna starost objektivno stanje človeka pri kronološki starosti, pa je doživljajska starost osebno doživljanje stanja starosti. Deset let starejši ne pomeni deset let slabši ali manj vreden.

Veseli me, da se vedno bolj spreminja tudi miselnost ljudi. Odnos do starosti in razdvojenost generacij se iz leta v leto manjša in spreminja na bolje. Starejših ljudi se tako ne potiska več na rob družbe, v osamo in nekoristnost. Zavedanje, da imajo starejši ljudje še veliko življenjske energije, mora družba vgraditi v svoje delovanje. Zlasti pa imajo starejši ljudje mnogo življenjskih izkušenj, ki jih je treba s pridom izkoristiti. Če hoče družba napredovati, bo morala vzpostaviti tudi sistemske modele za sožitje različnih generacij. Danes imajo starejši tudi veliko družbeno moč.

Kakovostno starost lahko opredelimo kot obdobje po 60. ali 65. letu (odvisno od kriterija), ki ga označujejo dobro fizično stanje (zdravje), prijetno počutje in topli socialni odnosi. Mnogi dodajajo še zadovoljstvo s samim seboj, pozitivno oceno lastnega življenja, ugodno mnenje (podobo) o sebi in druge kriterije. Vsekakor

Aktiven, kljub 95. letom starosti.

veliko starostnikov ne doživlja kakovostne starosti, kar pa je odvisno od kriterijev, socialnega stanja in tudi pričakovanj. Kakovostno starost omogočajo mnogi zdravstveni, socialni, vedenjski in psihološki dejavniki. Primarni so vsekakor zdravstveni, kajti za človeka, ki ga tarejo starostne in druge bolezni, nikakor ne moremo reči, da doživlja kakovostno starost, četudi je lahko njegovo življenje bolj ali manj kakovostno. Velja pa tudi obratno. Dobro zdravje samo po sebi še ne zagotavlja kakovostnega življenja, če ga ne spremljajo dobro počutje, zadovoljstvo in topli socialni odnosi.

V društvu vojnih invalidov Maribor poznamo zahteve in potrebe ljudi, ki iščejo nekaj več. Prijaznost, odprtost, strokovnost so usmerjeni v prid zadovoljevanja potreb starejših članov. Pri nas, v našem društvu starejši hitro dobijo občutek pripadnosti, sprejetosti, spoštovanja in cenjenosti. Vsi, od strokovne službe pa do nas, ki smo v organih društva, skušamo s pristnim odnosom in toplino besed vzpostaviti prijetno okolje, kjer starejših ne bo strah, kako bodo preživeli tegobe, ki jih prinaša starost. Vendar smo tudi mi samo ljudje, ki kdaj naredijo napake. Prepoznavamo jih, govorimo o njih in se iz njih tudi kaj naučimo.

Trudimo se za Vas, spoštovani člani društva in uporabniki naših številnih programov. Naš trud je zmeraj poplačan z Vašim zadovoljstvom in zadovoljstvom vseh, ki Vas obkrožajo. Vstopite skozi naša vrata in preživite kakovostne in lepe trenutke v našem društvu. Mi Vam bomo pri tem z veseljem pomagali. Ne samo prijetna, tudi zabavna je lahko starost, pa igriva, nagajiva ... ne glede na letni čas.

DVI MARIBOR - IZLET NA DOLENJSKO

Jutro je deževno in temperatura je glede na prejšnje dni občutno nižja. Razmišljam, da ne bi šla, da bi ostala v zavetju toplega doma, vendar se po jutranji kavici in vremenu primerno oblečena vseeno odpe-ljem na zbirno mesto pri dvorani Tabor.

I n kmalu dobra volja drugih udeležencev izleta in pri-čakovanje zanimivega dne, ki je pred menoj, zame-njata sivino tega jutra. V našem programu je udeležba na 21. srečanju vojnih invalidov Slovenije v Novem Mestu in nato potepanje po Dolenjski.

Ob 7.30 nas je avtobus odpeljal novim doživetjem naproti. Zaradi koronavirusa, ki že dobršen del letošnjega leta kroji naš način življenja in vedenja, je orga-nizator izleta, DVI Maribor zagotovil velik avtobus. Tako smo sedeli na primerni medsebojni razdalji in z maskami na obrazu. Po mikrofону nas je pozdravil predsednik društva Vasja Cimerman in nam zaželel prijeten dan. V lahkotnem jutranjem pomenkovanju se je pot nadaljevala proti Trojanam, kjer smo načrtovali prvi postanek. Do Trojan je dež ponehal in tako smo na prostem lahko zaužili pregrešno dober zajtrk. Vsak je namreč dobil še topel trojanski krof, ki je zadovoljil našo potrebo po hrani in nam dal novo energijo.

V nadaljevanju vožnje je bila na avtobusu izpeljana tudi licitacija krofov, ki so ostali. Z veseljem sem se je udeležila in pri zadnjem krofu tudi uspela. Z občutkom zadovoljstva in za zdravje, sem rade volje spila tudi »antikorona« šilce, ki nam ga je delila tajnica društva Marija. Pot je tako hitro bežala mimo nas in kar hitro smo prispeli v Novo Mesto. Načrtovali smo panoram-ski ogled mesta in za pomoč pri vodenju prosili DVI Novo Mesto. Žal je tam prišlo do napačnega razume-vanja in tako smo ogled izvedli sami. Voznik je avtobus ustavil na lokalni avtobusni postaji in mi smo se, po priporočilu Vasje, peš podali malo naokrog. Sprehodili smo se mimo nekdanjega Doma armije, fakultete in vse do obrežja reke Krke, kjer je bilo včasih kopališče na prostem. Razgled je še vedno lep in čez reko Krko je zgrajen lesen most. Ogledali smo si tudi stari železniški most, na katerega je bila kasneje pritrjena konstrukcija za pešce. Zaradi časovne stiske smo se potem kar hitro odpravili proti avtobusu, ki nas je odpeljal do dvorane Leona Štuklja, kjer je potekalo 21. srečanje vojnih invalidov.

Tudi tukaj so se poznali ukrepi v zvezi z novim korona-virusom, zato smo morali nositi maske. Najprej nas je

ob zvokih himne počastil slovesen mimohod praporov zveze in društev vojnih invalidov. V nadaljevanju nas je pozdravil predsednik DVI Dolenjske, Posavja in Bele krajine, nato pa še župan Novega Mesta, ki nam je med drugim povedal, da prav na ta dan mestna občina praznuje 100. obletnico novomeške pomladi. Kulturni program so s pestrim in raznolikim nastopom obogatili tamburaši, plesalci in ženski tercet Li-la, Folklornega društva Kres. Zaigrali in zapeli so nekaj slovenskih pe-smi in prikazali živahne dolenjske ples. Kulturni pro-gram je bil res pester, še posebej mi je bil všeč ženski tercet s svojimi povsem drugačnimi priredbami, sicer znanih pesmi. Ogledala sem si tudi razstavo ročnih del skupine Nagelj, DVI Zasavje. Po končanem kulturnem programu so nam postregli z dobrim kosilom, pijačo in kavo. S prijetnimi vtisi in dobre volje smo se poslovili in nadaljevali pot do Kostanjevice na Krki. Medtem je malce sramežljivo posijalo celo sonce in pregnalo ob-čutek hladu. Ko smo se pripeljali do Kostanjevice, smo avtobus parkirali na parkirišču, kamor je tik pred nami pripeljal še avtobus s člani DVI Ljubljana. Tu nas je pričakala vodička Turističnega društva Kostanjevica, ki naj bi nas vodila pri ogledu mesta. Izkazalo se je, da je prišlo do napake pri dogovarjanju, saj sploh ni vedela, da se je za ogled dogovarjala z dvema različnima dru-štvoma. Vseeno smo se potem oboji peš napotili preko znamenitega mosta ljubezni do centra mesta. Povedala nam je, da staro mestno jedro leži v meandru reke Krke in da so ga v srednjem veku s kanalom spremenili v otok. Sprehodili smo se po eni od dveh vzporednih ulic, mimo župnišča in vse do trga s cerkvijo. Izvedeli smo, da je Kostanjevica eno najmanjših in hkrati eno starejših mest na Slovenskem in je kot celota spome-niško zavarovana. Zaradi prevelike gneče in različnih interesov smo se člani našega društva odločili, da se

vrnemo k avtobusu in se odpeljemo naprej do kostanjeviškega gradu. Včasih je bil to cistercijanski samostan, danes pa je v njem znamenita Galerija Božidar Jakac. Med hojo po poti, ki nas je vodila do vhoda, so me navdušile narava in skulpture. Na razstavnih tabli sem prebrala, da je to stalna razstava skulptur, imenovana Forma viva. Skulpture so iz hrastovine, izdelali pa so jih domači in tuji kiparji. Vstopili smo tudi na grajsko dvorišče, od koder naj bi nas popeljali v Cvičkovo klet, kjer bi morali imeti degustacijo cvička in pokušino lokalnih specialitet. Žal je to odpadlo, saj bi morali več kot pol ure čakati, da bi se nam pridružili člani DVI Ljubljana, in bi imeli skupno degustacijo. Da bi se izognili gneči v vinski kleti, smo se odločili, da raje nadaljujemo svojo pot. Sledila je vožnja proti naselju Stara vas na Bizeljskem. Po prvem napačnem izvozu je voznik v drugo našel pravo pot do našega naslednjega cilja. Cesta se je počasi spremenila v ozko cestico med vinogradi in nas pripeljala do Turistične kmetije Pudvoi. Pričakal nas je lastnik in nas prijazno sprejel. Povedal nam je, da so leta 1990 kupili staro kmetijo in jo preuredili. Zdaj je to zanimiva turistična kmetija s prenočišči in je del Bizeljsko-sremiške vinske turistične ceste, zato je v okolici mogoče obiskati mnogo zanimivosti.

Na kmetiji imajo tudi tri repnice in odpravili smo se na ogled ene od njih. Gospodar nam je pojasnil, da so repnice jame, skopane v kremenčevem pesku, ki ga je na območje Bizeljskega pred milijoni let naplaval Panonsko morje, in so edinstvene v Evropi. Pri izdelavi se ne uporablja gradbenih materialov, razen pri zazidavi vhoda, ki mora biti utrjen. Nekoč so bile namenjene shranjevanju poljskih pridelkov in so bile

mного manjše. Prav so prišle tudi med vojno, ko so se domačini skrivali v njih, in skozi podzemne rove ob nevarnosti pobegnili iz hiše v gozd. Danes jih uporabljajo predvsem za zorenje vin. Popeljal nas je v notranjost repnice, ki me je očarala. Sprehodili smo se po obokanih peščenih hodnikih, lepo razsvetljenih, ob straneh pa z izsekanimi prostori za shranjevanje vinskih steklenic. Čarobno. Spustili smo se na petnajst metrov globine. Izvedeli smo, da je tu stalna, 95-odstotna vlaga, temperatura pa okoli 8 stopinj Celzija, kar je optimalno za zorenje vin.

Izkopavanje repnice je zahtevno opravilo. Zanj uporabljajo kramp, lopato, samokolnico za odvoz peska in posebno strgalo, s katerim se oblikujejo stene in strop. Po ogledu nas je gospodar v lesenem predprostoru repnice povabil na degustacijo svojih vin. Okus in aroma vin sta nas navdušila. Z veseljem smo nekaj steklenic tudi kupili in jih odnesli na avtobus. Dobre volje smo nato vstopili v hišo in posedli za jedilno mizo. Sledila je večerja. Postregli so nam z doma pripravljeno hrano, zraven pa ponudili domače vino. Ob tako dobri pogostitvi, ki ji je sledila še sladica, in v dobri družbi, je čas hitro minil. Hvala družini Pudvoi za vse dobre. V zgodnjih večernih urah smo se odpravili proti domu.

Vesela sem, da sem se izleta udeležila, in da smo si tudi v teh časih dovolili majhno izjemo in se družili. Navdušena sem bila nad ogledom repnice, saj kaj tako zanimivega še nisem videla. Hvala DVI Maribor za dobro idejo in organizacijo izleta in ne nazadnje, zadovoljna sem, da lahko nekaj mojih utrinkov delim tudi s tistimi, ki se nam tokrat niste pridružili.

Sabina Nepužlan

»VESELI« DECEMBER V DRUŠTVU CIVS LJUBLJANA

Letošnji december bo za vse nas, le za las, mogoče le odstotek podoben preteklim, saj časi, v katerih smo se znašli, od nas zahtevajo veliko prilagajanja, premagovanja dnevnih izzivov, tudi takšnih, ki jih doslej nismo poznali.

Tudi v Društvu CIVS Ljubljana v teh dneh delamo in poslušamo drugače. Ta nov vsakdan, ki si ga nikakor nismo želeli, je vdrl na vsa področja našega življenja in delovanja. Izvajanje aktivnosti socialnih programov, kot smo jih bili vajeni, se je skoraj ustavilo. Pa ravno december je čas, ko se radi srečujemo, se objamemo, poljubimo in še raje zaplešemo. Letos bo drugače. Kljub epidemiji smo imeli na društvu letos veliko dela. Žal drugačnega kot smo vajeni. Selili smo se v nove poslovne prostore, urejali skoraj 50 let star arhiv, urejali nove prostore, izvedli volitve v organe društva in poskrbeli za zadeve, za katere ponavadi zmanjka časa. Mogoče pa je bil čas epidemije ravno pravi tudi za to. Seveda pa smo se v času, ko ni bilo omejitev, tudi športno udeleževali, srečevali, se izobraževali, skrbeli za zdravje ... torej izvajali aktivnosti, kot smo jih v društvu vajeni. V času, ko je bila splošna zapora države, smo stike s člani ohranjali z varne razdalje,

preko pošte in telefona.

Tudi delavnica ročnih del v letošnjem decembru deluje v okrnjeni obliki, saj je zbiranje naših ustvarjalnih članic žal prepovedano. Vendar pa naša predsednica

Angela A. Zadnikar bodisi od doma, bodisi

na društvu skrbi za to, da nam pričara žarek sreče na obraz s svojimi prekrasnimi ročnimi deli, ki krasijo pisarno društva in čakajo na nove lastnike. In za to smo ji neizmer- no hvaležni. V sredini decembra smo vse naše člane, civilne invalide vojn iz ljubljanskega društva, pozvali k

izpolnitvi ankete o ugotavljanju socialno zdravstvene slike članstva in vpliva epidemije na počutje in zdravje članov. Člane, ki ankete še niso izpolnili in poslali nazaj na društvo, pozivamo, da to storijo čim prej, ali pa v času uradnih ur pokličejo na društvo, na telefonsko številko 01 52 11 088 ali 040 717 666, da bomo vprašalnik izpolnili skupaj. Vaš odziv nam veliko pomeni. Ne glede na vse, naj v leto 2021 zremo z optimizmom in upanjem, da bomo razmere obvladali in v novem letu spet skupaj preživeli nešteto lepih trenutkov. V teh prazničnih dneh pa vam želimo, da so ob vas tisti, ki vam pomenijo največ.

Petra Kapš

JESENSKO OBDOBJE V MDCIV MARIBOR

Polni upanja, da nam bosta jesen in zima v tem čudnem, turbulentnem prestopnem letu 2020 bolj naklonjeni, smo načrtovali naša druženja. Žal se vse ni izteklo po naših pričakovanjih.

Kljub temu nam je uspelo, da smo se, tako kot prejšnja leta, na začetku oktobra odpravili v Izolo. Tokratno tridnevno druženje je potekalo malo drugače kot smo ga bili vajeni v preteklosti. Kljub vsem varnostnim ukrepom za preprečitev širjenja okužbe z boleznijo covid-19, ki smo jih upoštevali v hotelu, na avtobusu in sprehodih po mestu, smo se imeli lepo. Večina udeležencev ekskurzije je svoje telo krepila s telovadbo in plavanjem v morski vodi bazenov hotela Delfin, nekaj pogumnežev pa si je plavanje privoščilo kar v morju. Med pohajkovanjem

po Izoli smo si ogledali muzej Parenzana in se sprehodili do Izolane, hiše morja.

Med vračanjem domov smo se odpravili na Vače, ki so s svojo bližnjo okolico območje s številnimi

kulturnimi, etnološkimi, zgodovinskimi in naravnimi znamenitostmi. Na trgu Vače, pri starem vodnjaku, nas je pričakala članica družinskega gledališča Kolenc, zgovorna klepetulja Ana. Po pozdravu nam je predstavila zgodovinske zanimivosti kraja. Popeljala nas je skozi srednjeveške dogodivščine nekoč privilegiranega trga Vače, pa vse do današnjih dni. Povedala nam je, da se je tu rodil eden najpomembnejših slovenskih skladateljev 20. stoletja, Anton Lavjovic. Njegova dela predstavljajo začetek preporoda slovenske glasbene ustvarjalnosti. Nekaj časa je na Vačah prebival tudi pesnik Janez Menart. Klepetulja je na zabaven način predstavila eno njegovih pesmi, nato pa nas je pospremila do cerkve Sv. Andreja. Poleg čudovitih slikarskih umetnin se v cerkvi nahaja eden najlepših božjih grobov v Evropi, sestavljen iz čudovitih raznobarnih kristalnih mozaikov, ki ob osvetlitvi ozadja zablestijo v vsej svoji lepoti. Po ogledu cerkve smo se odpeljali na Sp. Slivno, kjer nas je po dežju na nebu pričakala prelepa mavrica.

Ogled geometričnega središča Slovenije je oplemenitila predstavitev situle z Vač, ene najpomembnejših arheoloških najdb na Slovenskem. Njeno repliko smo si lahko ogledali od blizu. Najbolj viden element iz vaške situle, lik neoboroženega konjenika, se nahaja na naših osebnih izkaznicah in v potnih listih. Seznanili smo se tudi s simboliko Geoss-a, z njegovim poslanstvom, ki pogloblja zavedanje narodnosti, državljanstva, kulture in jezika. Ob kozarčku vina ali soka smo podoživeli Prešernovo Zdravljico, si ob njej nazdravili ter si zaželeli vse dobro.

Namesto v maju so športne igre invalidov Maribora potekale v jesenskem času. Tudi letos so se naši člani

na tekmovanju v ruskem kegljanju odlično odrezali. Ekipno so zasedli 2. in 3. mesto, med posamezniki je 3. mesto osvojil Leo Peršak, 1. mesto v ženski konkurenci je pripadlo Cvetki Peršak, 2. mesto pa Dragici Jovanović.

Tik pred prepovedjo prehajanja meja med občinami in zaostrovanjem epidemioloških ukrepov nam je v hotelu Zarja na Pohorju uspelo uspešno izvesti tudi 30. športne igre civilnih invalidov vojn v šahu.

Slavica Jarc

CORONA 2020

Prišel je čas, ko več brata
in ne soseda ne poznaš,
ker z masko na obrazu žalostnih oči,
mimo tebe po pločniku hiti.

Vsakdo je zaskrbljen in se boji,
da ga »covid« kje ne ulovi.
Ne veš, s kom spregovoriti smeš
in kam v resnici lahko greš.

To je bolezen sodobnih dni,
ki že ves svet zelo skrbi.
Kaj smeš storiti in kaj ne,
tega že več nihče ne ve.

A prišel nekoč bo novi čas,
ki odkril ljudem bo spet obraz.
Življenje lepše bo prišlo –
a mene takrat več ne bo.

Ana Klemenčič

75 LET OD KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Uradno se je druga svetovna vojna po šestih letih končala 9. maja, minuto čez polnoč. V prestolnicah po Evropi so se ogromne množice podale na ulice že 8. maja 1945, da bi slavile konec vojne. Tako kot prva se je tudi druga svetovna vojna začela v Evropi, in sicer z napadom Nemčije na Poljsko, 1. septembra 1939.

Končala se je, ko so zavezniške sile na čelu z ZDA, Veliko Britanijo in Francijo osvobodile večino zahodne Evrope, Rdeča armada takratne Sovjetske zveze pa je napredovala v vzhodno Evropo in vkorakala v Berlin. Druga svetovna vojna se je na ozemlju Slovenije začela z letalskim bombardiranjem okolice Ljubljane, 6. aprila 1941 in vdorom nemške vojske na slovensko ozemlje, zasedbo mostu čez Muro pri Radgoni in Murski Soboti. Na Slovenskem je vojna po ocenah terjala 97.450 žrtev, končala pa se je z zadnjimi boji na evropskih tleh na Poljani, 15. maja 1945, čeprav je bila delna nemška kapitulacija v Topolšici podpisana 9. maja 1945.

Spomenik mladosti

9. maja se je rodila svoboda. Neko jutro je bilo najlepše in najsrečnejše. Človek je slavil zmago nad temo. Svoboda je postala stvarnost, toda zanjo so ugasnila mnoga življenja, premnoga.

To so besede, ki so jih napisali otroci, učenci osnovne šole Vlado Bagat iz Spilte, v voščilu, ki so ga poslali vsem mestom herojem v Jugoslaviji.

Kako doživlja mlad človek, otrok, praznik, ki časti dneve pred štiridesetimi leti? Odrasli — in še to že malce starejši odrasli — obujajo spomine. Podoživljajo izkušnje, prelistavajo slike svoje mladosti. Večina prebivalcev Jugoslavije pa bo kmalu sestavljena iz ljudi, ki so se rodili v svobodi. In ki so zvedeli o težkih dneh

okupacije in boja za svobodo iz šolskih čitank ter pripovedovanja staršev, starih staršev. Jugoslovanski narodi še nikoli v zgodovini niso živeli tako dolgo svobodni, v miru in neodvisni. Negovanje tradicij in izročil NOB ima zato danes nove, drugačne razsežnosti kot pred dvajsetimi, tridesetimi leti.

In prav zato smo lahko tem bolj ponosni, ker je Ljubljana dobila tako enkratni, veličasten spomenik. Pot spominov in tovarštva — cvetoči obroč okoli mesta, kjer je nekoč grozila bodoča žica, danes pa bo to prostor za življenje. Za zблиževanje med mladimi, za nova razmišljanja in pobude. Mesto heroj je dobilo spomenik, kakršnega si zasluži in na katerega bo vedno ponosni!

Vir: Dogovori, št. 13, 1985, str. 5

Veselj ob koncu vojne je sledilo preštevanje žrtev, iskanje pogrešanih, obnova porušenih mest in življenje. Vojna je tako ali drugače prizadela tri četrtine prebivalstva. Natančno število žrtev nikoli ne bo znano, a verjetno številka presega 60 milijonov. Prvič v zgodovini sodobnega vojskovanja se je zgodilo, da je v vojni umrlo več civilistov kot vojakov. Grozovitosti, ki so jih nacisti zakrivali nad Judi in drugimi, zanje manjvrednimi rasami in manjšinami, še danes pretresajo vest človeštva. Zgodovinarji se strinjajo, da so bile kali druge svetovne vojne posejane že ob koncu prve globalne morije, za katero je svet verjel, da je bila »vojna, ki bo končala vojne«. A nezadovoljstvo Nemčije z vsiljeno versajsko pogodbo

in izbruh svetovne gospodarske krize deset let kasneje sta omogočila vzpon Hitlerja, ki se je takoj po prevzemu oblasti, leta 1933 začel pripravljati na »popravo krivic« - novo vojno.

Druga svetovna vojna v številkah

Drugo svetovno vojno bi lahko označili kot totalno vojno. Trajala je polnih šest let, v njej pa je sodelovalo 61 držav z milijardo sedemsto milijoni prebivalcev in s površino 131,5 milijona km², kar je predstavljalo kar 96 odstotkov zemeljske površine. Medtem ko je prva svetovna vojna potekala predvsem v Evropi, se je druga svetovna vojna odvijala praktično po celem svetu. V njej je sodelovalo 81 odstotkov takratnega prebivalstva. Mobiliziranih je bilo 110 milijonov vojakov od 210 milijonov odraslih moških (skoraj vsak drugi moški), na različne načine pa so bili v boje vključeni tudi civilisti, kar je bila ena od velikih značilnosti te vojne.

Vojna sama je terjala 60 milijonov mrtvih in 35 milijonov ranjenih ter še 3 milijone pogrešanih. Največ ljudi je umrlo zaradi nacističnih zločinov. Prvič v zgodovini modernega vojskovanja se je zgodilo, da je bilo mrtvih več civilistov kot vojakov (tj. okoli 40 milijonov), ki so umrli zaradi različnih bolezni, lakote, bombardiranj ter pokolov, genocidov in drugih vojnih zločinov (holokavst, bombardiranja, pokoli). Uporabljeno je bilo biološko in kemično orožje. Zaprtih je bilo 45 milijonov ljudi, 20 milijonov otrok je ostalo brez staršev, 10 milijonov ljudi pa se je znašlo v odnosu prisilnega dela.

Taboriščniki v Mauthausnu po osvoboditvi, Avstrija 1945. (Vir: Wikipediija)

Uničenih je bilo 30 milijonov zgradb. Med vojno je bilo izdelanih več kot 800 tisoč letal, 300 tisoč tankov, milijon topov, 650 tisoč minometov, 52 milijonov različnih kosov pehotnega strelnega orožja in 2.970 podmornic in ladij.

Z vojaškega vidika sta drugo svetovno vojno zaznamovala hitro vojskovanje, tako imenovani blitzkrieg, in napredek pri uporabi različnega orožja in opreme, kot so letala, tanki, podmornice, letalonosilke, rakete. Svoje mesto v vojskovanju je dobil tudi radar. Največji pečat vojskovanju v drugi svetovni vojni pa so dali tanki.

Po koncu vojne so zavezniki z namenom, da bi se izognili še kakšni svetovni vojni in da bi svet lahko brez orožja reševal svetovne težave, 24. oktobra 1945 ustanovili Organizacijo združenih narodov. Odnosi med zavezniki pa so se kmalu po vojni začeli slabšati, oblikovala sta se dva bloka in svet je po koncu druge svetovne vojne zdrsnil v obdobje hladne vojne.

9. maj, dan Evrope in dan zmage

Tudi naša prestolnica Ljubljana svoj mestni praznik praznuje 9. maja, na mednarodni dan zmage nad fašizmom in nacizmom, saj so na ta dan, leta 1945, partizanske enote vkorakale v Ljubljano in jo po več kot štirih letih okupacije osvobodile. Od vstopa v Evropsko unijo se na današnji dan praznuje tudi dan Evrope. Na dan Evrope, 9. maja, praznujemo mir in enotnost v Evropi. Na ta dan zaznamujemo obletnico zgodovinsko pomembne Schumanove deklaracije.

Leta 1950 so si narodi Evrope še vedno prizadevali odpraviti strahotne posledice druge svetovne vojne, ki se je končala pred petimi leti. Evropski voditelji so bili odločeni preprečiti novo vojno. Francoski zunanji minister Robert Schuman je v govoru v Parizu, 9. maja 1950, predlagal novo obliko političnega sodelovanja v Evropi, ki bi zagotavljala trajni mir med evropskimi narodi. Njegov predlog predstavlja začetek povezovanja držav v Evropsko unijo. Dan Evrope je eden od simbolov Evropske unije, ki ga je Svet Evropske unije sprejel na vrhu v Milanu, leta 1986, v spomin na Schumanovo deklaracijo.

Na ožičeno Ljubljano v času druge svetovne vojne opominja Pot spominov in tovarštva (PST), tudi Pot ob žici, ki je 32,5 km dolga pot. Speljana je po nekdanji trasi bodoče žice, ki je v času vojne obdajala Ljubljano.

V kraju, kjer se je končala vojna

Komisija za vojaške vojne invalide pri občinskem odboru ZZB NOV naše občine je 17. septembra organizirala izlet za svoje člane. Pot jih je vodila v Ravne na Koroškem, kjer so se srečali s predstavniki tamkajšnjega občinskega odbora, nato pa so skupaj obiskali spominski park v Poljani pri Prevaljah, kjer se je morala 15. maja 1945 naši armadi po hudih bojih vdati glavna nemške in kvistlinške vojske. S temi operacijami se je tega dne končala druga svetovna vojna, ne samo v Jugoslaviji, temveč tudi v Evropi. Ta dogajanja je prepričljivo opisal zgodovinar, ki ga je za to naprosila borčevska organizacija občine Ravne. Nato so si udeleženci ogledali Prežihovino, spominsko območje, ki je posvečeno velikemu predvojnemu revolucionarju in pisatelju Lovru Kuharju-Prežihovemu Vorancu. V Slovenj Gradcu so si ogledali muzej in galerijo, na koncu pa še športno letališče.

L.T.

Javna tribuna, maj 1985, št. 7, str. 1

Tradicionalni pohodi po nekdanji trasi žice potekajo vsako leto, vse od leta 1946. Kljub posebnim razmeram zaradi epidemije koronavirusa je veliko ljudi tudi letos s pohodom in tekom po PST prispevalo k zaznamovanju 75. obletnice konca druge svetovne vojne.

Andreja Markovič

KAJ JE ZMAGA?

Kaj vse je zmaga se sprašujem.
Morda to, da rime kujem?
Morda to, da ne obupujem?

Je mogoče namrgoden začetek dneva,
ki nič kaj dobrega ne obeta,
a prinese najlepša doživetja
in večer mu zmagoslavno pomaha.

Je mogoče trenutek, ko mi je najbolj hudo
in si šepnem na uho,
»greimo, nič menceat, vse v redu bo«.

Zmage ne merimo samo s prvimi mesti in pokali.
Zmaga je prvi korak otroka,
zmaga je prijazna beseda in topla roka,
zmaga je dokončati tisto, kar se nam najmanj da,
zmaga, v katero vlagas, je vredna zlata.

Želje in cilji nas ženejo naprej,
ko jih uresničimo, za nas ni več mej.
Radost in ponos postaneta spodbuda,
nobena preskušnja ni več prehuda.

Zmaga se sama od sebe ne zgodi,
za zmago si potreben ti.

Martin Arhar, 7. b

ŠENTVID V OKUPIRANI LJUBLJANI

Pred leti sem v Naših vezeh pisala o znamenitih ljudeh, ki so s svojim delom in osebnostjo puščali sled v kulturnem, družbenem in političnem življenju krajev, iz katerih izhajam.

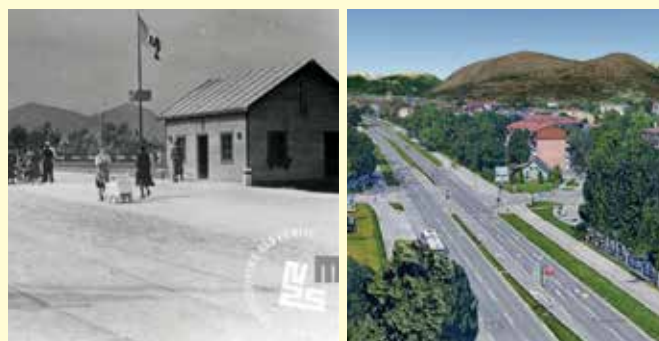
Iz Zavrha pod Šmarno goro izhaja Jakob Aljaž, duhovnik, planinec, glasbenik in narodni buditelj, velik domoljub, ki je v veličastni kamniti triglavski gori videl simbol lepote, trdnosti, zavetja, samobitnosti in ponosa, in na njej postavil stolp. Moja osnovna šola se je imenovala po Tinetu Rožancu, ki je bil sicer v Pirniče priženjen Šentvidčan, in je bil med NOB ustreljen kot talec. Prav on je postal skrbnik Franca Rozmana Staneta in njegovega brata Martina, saj je njun oče padel med prvo svetovno vojno na vzhodni fronti. V Šentvidu se po komandantu Stanetu imenuje tudi ena od osnovnih šol. Šentvid je bil v času prve svetovne vojne pomembno zaledje, z mehaničnimi in mizarskimi popravilnicami in oskrbo ranjencev, prav tako pa je odigral pomembno vlogo tudi v času druge svetovne vojne.

Razkosanje osrednje Slovenije in prihod Italijanov

Osrednji del slovenskega ozemlja sta si med drugo svetovno vojno z okupacijo razdelili Italija in Nemčija. S tem je Ljubljana postala obmejno mesto. Italija si je Ljubljano želela priključiti že v prvi svetovni vojni in je v februarja 1916 bombardirala mesto, ki je bilo sicer v zaledju soške fronte. Po koncu vojne so italijanske čete zasedle ne le ozemlja, ki si jih je Italija izpogajala v tajnem Londonskem paktu, temveč so se namenile vse do Ljubljane, a jih je ustavil poveljnik srbskih čet Stevan Švabić. Leta 1941 pa je Italija svoje težnje uresničila. Italiji je torej pripadla Ljubljana, njeno zaledje pa je bilo pod nemško upravo. Kljub poznani raznarodovalni politiki na Primorskem so Italijani vsaj na začetku vodili milejšo politiko. V regiji se je oblikovalo odporiško gibanje, kasneje formirano v Osvobodilno fronto, ki je sabo-

tiralo italijanske ukrepe, zato se je Italija odločila za skrajni ukrep - okoli mesta so napeljali 33 kilometrov bodeče žice in tako ločili središče od zaledja. Ob žico so namestili patrolje ter okolico elektrificirali in osvetlili. Kasneje so dodali bunkerje za pehoto ter strelska gnezda. S tem so želeli prekiniti poti odporiškega gibanja, hkrati pa so pretrgali stike meščanov s sorodniki in prijatelji na podeželju. Prehajanje iz italijanske na nemško stran je bilo mogoče le ob predložitvi prepustnice, ki jo je bilo težko dobiti. S tem je bil omejen tudi dotok dobrin v mesto, kar je bil za meščane velik udarec.

Mejni prehodi

Nekdanji mejni prehod med Italijo in Nemčijo na današnjem križišču Celovške ceste in Ceste Andreja Bitenca. V ozadju je vidna Šmarna gora. Avtor fotografije: Jakob Prešern, posneto 28. junija 1941. Hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Med Italijo in Nemčijo so bili na severnem delu Ljubljane trije državni mejni prehodi. Prvi je bil na Ježici na mostu čez reko Savo. Druga dva mejna prehoda sta bila v današnji Šiški, eden na Celovski cesti, približno na ravni gostilne Žibert, pred današnjo Prušnikovo cesto, ki je bila v tistih časih stara Celovška cesta in je šla skozi naselje. Tadej Brate v svoji knjigi o ljubljanskem tramvaju opozarja na ne navadno dejstvo, da je bil to najverjetneje edinstven primer v okupirani Evropi, da je mestni promet deloval čez državno mejo. Proga ljubljanskega tramvaja je namreč segala do Šentvida. Vsaka vožnja iz mesta ali v mesto je tako šla čez mejo in vsakokrat je bila opravljena mejna kontrola

Preselitev prebivalcev in rušenje hiš

Ko so bile meje vsaj približno dogovorjene, se je začelo njihovo utrjevanje. Nemci so izpraznili pas vzdolž meje. Preselili so prebivalce, porušili hiše in druge objekte, posekali gozdne predele v tem pasu,

Celoten obmejni pas je bil dolg okoli 30 km, visok okoli 2 metra in širok 5 do 8 metrov. Skupaj s telefonsko in električno napeljavo, reflektorskimi postajami za osvetlitev meje in krožno stezo na notranji strani pasu je bila utrjena črta široka okoli 80 m. Januarja 1943 je mejo stražilo okoli 2500 vojakov, 500 karabinerjev, agentov javne varnosti in kvesturinov za pregledovanje ljudi na cestnih blokih.

očistili zarasle površine in grmičevje, postavili žične ovire vzdolž meje, postavili minska polja, bunkerje in stražne stolpe. Iz Poročila o izpeljavi izpraznitve mejnega pasu na Gorenjskem, z dne 16. 6. 1942, je razvidno, da so v 21 dneh vzdolž celotne meje podrl 405 objektov in preselili 590 ljudi.

Sokrajanka Milena Zalokar je pričevalka takratnega časa in hrani dragoceno slikovno gradivo.

Italijansko-nemški mejni prehod na Podgorski cesti nad Zalokarjevo hišo (Cesta Andreja Bitenca 22 v Ljubljani). Gre za pogled proti Ljubljani, v ozadju se vidijo travniki in njive. Danes je to območje pozidano s stanovanjskimi bloki. Avtor fotografije: Tine Bitenc. Fotografijo hrani Milena Zalokar.

Ljubljana v času okupacije torej ni bila le ožičeno, temveč tudi obmejno mesto. Po kapitulaciji Italije je Nemčija nadaljevala z ukrepi glede prehajanja meje oziroma izstopanja in vstopanja v mestno središče Ljubljane.

Rušenje hiš ob italijansko-nemški meji v Podgori ob sedanjji Cesti Andreja Bitenca. Nemci so porušili tudi Zalokarjevo hišo pod italijansko-nemškim mejnim prehodom. Travniki in njive v ozadju so bili po vojni pozidani, tu sedaj poteka Cesta Andreja Bitenca. V ozadju pa je križišče slednje s Celovško cesto, kjer je bil tudi mejni prehod med Nemčijo in Italijo. Avtor fotografije: Tine Bitenc. Fotografijo hrani Milena Zalokar.

Na robu travnika, dobrih 200 metrov od takratnega mejnega prehoda na današnji Celovški cesti, stojita dva betonska kvadra oziroma ostanka nemškega stražnega stolpa v Šentvidu. Mejna trasa je odvila proti Črnuškemu mostu čez reko Savo. Sava je bila naravna meja med Nemčijo in Italijo. V spodnjem delu tega terena nad Savo so Nemci zgradili današnjo Obvozno cesto, bolj poznano kot »Nemška« cesta, ob njen pa tudi železnico. Oboje je služilo kot pomembna transportna povezava z nemškim ozemljem. Cesta se je ohranila, železnica ne, vidna pa je njena trasa. Avtor fotografije: Andreja Markovič

Čez omenjeno italijansko-nemško mejo se večkrat podamo. Sedaj je za prebivalce šentviške Trate in Podgore to prijetna vstopna točka v gozd in pohodniške poti na Šentviškem hribu. Na tisti čas opominjata v zid vgrajena originalna mejnika z oznakama D (Deutschland – Nemčija) in I (Italija), ki so ju v spomin vzdali Zalokarjevi na mestu (Cesta Andreja Bitenca), kjer je potekala okupacijska italijansko-nemška meja. Avtor fotografije: Andreja Markovič

Andreja Markovič

Viri:

Wikipedija

Muzej novejšje zgodovine Slovenije

<https://okupacijskemeje.si/exhibition05.html>

Spletni simpozij: Mi tujega nočemo, toda svojega ne damo, 6. 4. 2020:

<https://www.youtube.com/watch?v=rX5mCFK078M&list=P L R t N t r Q J T H O w 4 6 4 E N R W S g V s 6 r O B O o 6 T - Y & i n d e x = 1 3>

NAGRADNA KRIŽANKA

AVTOR: MATJAŽ HLADNIK	DOBRO ZAPRT MANJŠI PROSTOR	ZDRAVNIK SPECIALIST ZA URO- LOGIJO	SINKO, SINČEK	AMERIŠKI FILMSKI IGRALEC DANSON	OMAR NABER	NAJVIŠJI VRH KARAVANK (2236 M)	GESLO		DEL NA OBLAČILU ZA HRAMBO STVARI	MAJHNO UHO, UŠESCE	MUSLI- MANSKO SVETO MESTO	BONNIE TYLER	UKLETJE	VOŠČENA PLOŠČA V PANJU
MUZEJSKI USLUŽ- BENEC							HRUP TRUŠČ, VPITJE							
VZHOD, JUTROVO							MREŽA, KLETKA							
KARTA PRI TAROKU, XXI					LUPINA S SADEŽA KAR SE ZAZNAVA S SLUHOM		OROŽJE S TETIVO					LILIAN THURAM GLEDA- LIŠČE, TEATER		
VZKLIK PRI BIKOBORBI				DEL BESEDE GLEDALI- ŠKA NA- ROČNINA					FINA, LESKETA- JOČA SE TKANINA SEKRE TAR					
DEL OBLAČILA ČEZ ROKO						IGRALKA WINSLET GORENJ. Ž. POKRI- VALO					OČKA, ATEK			
ALENKA GODEC			TROPSKA KAČA BRITANSKA PEVKA LEWIS				KDOR ČAKA, ČAKAJOČI ANJA RUPEL				GLASBENIK SMOLAR			
POMOČ: AMAZON BRONHIJ LEONA TALIJA	POREČJE	VODNA RASTLINA OPIČJI SAMEC								SLAVNA IGRALKA, ZVEZDA JADRAN- SKI OTOK				
TOČKA					SAPNICA, BRONHUŠ SOL BROMOVE KISLINE								HVALI- SAVEC	ČRNA CELINA
KRAJŠE POJASNILO K TEKSTU							LITJE, LITINA NASLOV ZA RIMSKE VLADARJE				NORVEŠKA GLASBENA SKUPINA LOVSKO OBMOČJE			
PRIDELO- VALEC VINA						PLETENA KOŠARA PRETIRANO MOŽAT MOŠKI						VERA FARMIGA EKSPLO- ZIVNO TELO		
STARI OČE, DED				ZIDNA OBLOGA PIŠANA TROPSKA PAPIGA					NAŠA MA- NEKENKA (SABINA) ORGAN VOHA					
DRAGO JANČAR			AMERIŠKA SPLETNA TRGOVINA DAVID VILLA							PEVEC RESNIK VENO TAUFER				
JADRNIC								CESTNI ZAVOJ						
ZEMLJIN RAVNIK								VOJAŠKO VAROVA- NJE						

Rešitev križanke pošljite na: **ZDVIS, Uredništvo Naših Vezi, Hacquetova 4, 1000 Ljubljana.**

Med prispelimi pravilnimi rešitvami bomo izžrebali tri nagrajence.

Nagrajenci iz prejšnje številke:

- Božidar Debevc, Sevnica**
- Vida Doles, Kranj**
- Stanislava Fatur, Pivka**